

Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani

OBVESTILA

republiške matične službe

1988

Št. **2**

Še pričujočo številko Obvestil poskušamo premostiti zaradi, ki jo imamo slovenski knjižničarji pri urejanju medknjižnične izposoje. V želji, da bi bralci dobili vse gradivo na enem mestu, je Ančka Korže-Strajnar predlagala tudi pogleda članka V S E B I N A o objavo starejšega referata Breda Filo.

Tako je nastala številka, ki vsebuje starejša in novejša pri-
povedi, pa pravda največjajših mednarodnih dokumentov o stran
knjižnični izposoji. Upamo, da bralcev to ne bo motilo, saj
jim bo s takšnim postopkom prihranjeno brskanje po raznih

- Sepe, Miša: Uvod	1
- Korže-Strajnar, Ančka: Oblikovanje nacionalnega sistema za medknjižnično izposajo	3
- Berčič, Branko: Nacionalna knjižnica in univerzalna dostopnost publikacij	6
- Filo, Breda: Medbibliotečna izposoja - sestavni del projekta o splošni dostopnosti publikacij	13
- Sporazum za medbibliotečno izposajo (IFLA 1978) - Načela za mednarodno medbibliotečno izposajo	25
- Priporočila, sprejeta na mednarodnem kongresu Unesco/Ifla, o univerzalni dostopnosti publikacij, Pariz, 3.-7. maj 1982	35
- Baš, Vlasta: Kako organizirati mednarodno medknjižnično izposajo v Sloveniji	44
- Kravos, Marija: Uveljavijo naj se nova enotna pravila za medbibliotečno izposajo	46
- IFLA-IATUL telex - kratice (kode)	50
- Zapisnika 1. in 2. seje Strokovnega sveta za knjižničarstvo	56

Spoštovani bralci!

S pričujočo številko Obvestil poskušamo premostiti zamudo, ki jo imamo slovenski knjižničarji pri urejanju medknjižnične izposoje. V želji, da bi bralci dobili vse gradivo na enem mestu, je Ančka Korže-Strajnar predlagala tudi ponatis članka dr. Branka Berčiča in objavo starejšega referata Brede Filo.

Tako je nastala številka, ki vsebuje starejše in novejše prispevke, pa prevode najvažnejših mednarodnih dokumentov o medknjižnični izposoji. Upamo, da bralcev to ne bo motilo, saj jim bo s takšnim postopkom prihranjeno brskanje po raznih gradivih.

Skupaj z novim obrazcem zadolžnice za medknjižnično izposodo, ki je že na voljo pri Državni založbi Slovenije, imamo sedaj dobro osnovo za dogovor o modernem sistemu medknjižnične izposoje, v republiki in v državi. S takim sistemom, pa bomo spet korak bližje k učinkovitemu pretoku gradiva in informacij do slehernega uporabnika, ki gradivo in informacije potrebuje.

MIŠA SEPE

OBLIKOVANJE NACIONALNEGA SISTEMA ZA MEDKNJIŽNIČNO IZPOSOJO

Ančka Korže - Strajnar

Po večletnem zastoju, ko sta dr. B. Berčič in B. Filo seznanila slovenske knjižničarske delavce prek Zveze bibliotekarskih društev Slovenije (leta 1978) in dokumentaliste prek Društva dokumentalistov Slovenije (leta 1982) s programom Ifle mednarodni akciji za splošno dostopnost publikacij (SDP) in v tej zvezi z novim sporazumom za medknjižnično izposajo, se z objavo obstoječih gradiv in nekaterih pomembnih, pri nas še neobjavljenih mednarodnih dokumentov, ponovno vračamo k temu problemu. Tudi priporočila Unescovega kongresa o splošni dostopnosti publikacij, leta 1982 v Parizu, nas zavezujejo h konkretnim nalogam.

Svetovna akcija o splošni dostopnosti publikacij, sprožena skupaj z IFLO, na posebnem kongresu o SDP, organiziranem v okviru Unesca, je našla kar nekaj odmevnosti tudi v Jugoslaviji, čeprav se pri nas zaradi naše nerazvitosti priporočila kongresa, naslovljena na članice Unesca, na strokovnjake in knjižnice ter na druge zainteresirane udeležence, razmeroma slabo in počasi uresničujejo. Osnovni cilj SDP je namreč v tem, da je uporabnikom omogočen največji možni dostop do vseh gradiv, ki jih potrebujejo.

Projekt izgradnje našega KIS in v njem avtomatizirani vzajemni katalog o splošni bibliografski kontroli vseh gradiv, ki pri nas v Jugoslaviji nastajajo ali prihajajo iz tujine, je nedvomno prvi pogoj za uveljavitev SDP. Logični nasledek tega pa je tudi oblikovanje nacionalnega sistema medknjižnične izposoje kot integralnega dela tega projekta. To vprašanje je ostalo pri nas neizdelano in odprto, a je zdaj čas, da ponovno preučimo našo dosedanje prakso in da v skladu z novimi priporočili Ifle ustrezno uredimo probleme v zvezi z medknjižnično izposajo. Prvi projekt medknjižnične izposoje v Sloveniji je bil izdelan leta 1962 in je zdaj že močno zastarel.

Komisija za razvoj pri Skupnosti nacionalnih bibliotek Jugoslavije, ki ji predseduje T. Martelanc, ravnatelj NUK, je leta 1987 na svoji seji v Skopju dela pobudo, da je potrebno za vrsto nerešenih problemov, ki se tičejo SDP, najti ustreznejše

rešitve, tako strokovne kot organizacijske. Imenovanih je bilo več strokovnih skupin in dana priporočila za njihovo delo. Program preoblikovanja našega sistema medbibliotečne izposoje je sicer ostal v okviru nalog ob strani, a se je to vprašanje pojavilo v skupini, ki se ukvarja z organizacijo poslovanja knjižnic in jo vodi Fahrudin Kalendar iz Sarajeva. V delo skupine so vključeni strokovnjaki iz vseh republik in pokrajin. Skupina se je v letošnjem letu sestala že trikrat, v Ljubljani, Zagrebu in Sarajevu in analizirala med drugim tudi to problematiko. Do zdaj se je ukvarjala s poenotenjem in izboljšanjem obrazcev za medknjižnično izposajo, z ureditvijo zbiranja statističnih podatkov o domači in mednarodni medknjižnični izposoji. Ker se na tem področju srečujemo s številnimi neresenimi vprašanji strokovne in organizacijske narave, ki knjižnice zavirajo pri njihovem delu, tega problema ne bo mogoče prepustiti le komisiji za razvoj pri SNBJ, akcija za spremembe bo morala potekati v vsaki posamezni republici in pokrajini ter na zvezni ravni v SNBJ.

Projekt SDP zahteva kvalitetno organizacijo nacionalnega sistema medknjižnične izposoje, ki ga pri nas še nimamo, oziroma je slabo organiziran. Tak sistem se bo moral oblikovati v vsaki republici in tudi v pokrajinah za gradiva, ki tam nastajajo in se hranijo za potrebe uporabnikov. Knjižnice bodo morale skrbeti, da bodo vsa ta gradiva na razpolago tudi uporabnikom v tujini. Dogovor o teh problemih med republikami mora biti jasen in natančen.

Skupina za organizacijo poslovanja knjižnic pri SNBJ je v okviru svojih možnosti priporočila naslednje ukrepe:

1. V vsaki republici in pokrajinah naj se zberejo in objavijo vsi dokumenti, ki so nastali v zvezi z zahtevami o SDP in ureditvijo mednarodne medknjižnične izposoje, od leta 1987 dalje.
2. Uveljavijo naj se novi mednarodni standardi, oziroma "Sporazum za medbibliotečno izposajo gradiva", ki ga je leta 1978 priporočila mednarodna organizacija bibliotekarskih društev IFLA. IFLA sporazum naj se prevede v republikah v njihove nacionalne jezike in objavi v enem od strokovnih glasil vsake republike.
3. V vsaki republici je treba začeti z akcijo oblikovanja novega sistema za medknjižnično izposajo in preveriti dosedanje prakso. Za ta namen je potrebno urediti naslednje:

- imenovati in med seboj povezati knjižnice, ki se ukvarjajo z medknjižnično izposajo publikacij in kopij v sistemu, posebej tiste, ki razpolagajo s centralnimi katalogi. Določiti nacionalne centre za mednarodno medknjižnično izposajo.
 - urediti sistem domače medknjižnične izposoje na zakonski podlagi ali s podzakonsko uredbo znotraj republik in ga povezati v državi s sodobnimi tehnološkimi pripomočki. Izdelati enotna pravila poslovanja.
4. Sprejeti nov mednarodni obrazec za medknjižnično izposajo (IFLA 1978) in ga verificirati pri mednarodni sekciji Ifle za medknjižnično izposajo.
 5. Oblikovati nov obrazec za domačo medknjižnično izposajo po Iflinem priporočilu in naj bo enoten v vsej državi, tako po obliki kot po vsebini (v jezikih narodov).
 6. Prevesti IFLA-IATUL telex-kode, ki se priporočajo za uporabo v teleprinterski mreži v medknjižnični izposoji. Uvesti teleprintersko povezavo med vsemi centralnimi katalogi v državi in nacionalnimi informacijskimi centri, oz. hranilišči gradiv.
 7. Oblikovati enotno samolepilno nalepko, ki jo priznava poštni promet in carinska služba za pisma in pakete v mednarodnem medknjižničnem poslovanju s tekstom "Mednarodna izposoja med knjižnicami", v enem domačem in enem tujem jeziku, ki ga upošteva IFLA.
 8. Izdelati enotno shemo obrazca za statistično spremljanje medknjižnične izposoje publikacij in kopij. Vsaj del podatkov morajo spremljati ustrezni zavodi za statistiko v republikah in pokrajinah ter v državi.
 9. Ponovno pregledati carinska in poštna navodila v zvezi z medknjižnično izposajo in doseči izboljšanje pogojev v domačem in mednarodnem medknjižničnem prometu.

Seveda bodo vse te naloge zahtevale sodelovanje številnih strokovnjakov in knjižnic, ki delujejo v tem smislu v medknjižnični izposoji, zato skupina priporoča, naj se v vsaki republiki o teh problemih organizirajo tudi posvetovanja, ki lahko veliko pripomorejo k uspehu akcije.

Izbojšati bi bilo potrebno tudi sodelovanje z Iflino sekcijo za mednarodno medknjižnično izposojlo. Poskrbeti bi morali, da bo za potrebe v tujini pripravljen ustrezen seznam bibliografij in drugih publikacij, pomembnih za iskanje informacij o gradivu, ki nastaja pri nas in ga hranijo knjižnice v Jugoslaviji, zlasti za starejša in redka gradiva in poskrbeti, da se taki sezname občasno obnavljajo, oziroma dopolnjujejo. To odgovornost bi morala prevzeti SNBJ.

NACIONALNA KNJIŽNICA IN UNIVERZALNA DOSTOPNOST PUBLIKACIJ

Dr. Branko Berčič

Nacionalne knjižnice imajo v družbenem dogajanju vsakega naroda poleg pomembnih splošnih nalog na področju kulture, izobraževanja in znanosti zlasti neposredne posebne naloge na področju knjižničarstva svoje nacionalne skupnosti. Te naloge so nam vsem bolj ali manj znane; v vsej svoji sočasni obsežnosti so bile predstavljene na zborovanju slovenskih knjižničarjev v Moravcih 1976, po grobi razmejitvi pa segajo od zbiranja nacionalnega knjižničnega gradiva do informiranja o njem in od strokovnega pospeševanja knjižničarske dejavnosti do vodenja nacionalnega knjižničnega sistema. Prav zaradi takšnega njihovega položaja je od dejavnosti nacionalnih knjižnic odvisna prisotnost védenja o nacionalni duhovni tvornosti in uporabljanje njenih izsledkov v ožjem ali širšem krogu zainteresiranih kakor tudi prisotnost knjižničarstva kot družbene službe v nacionalnem in v mednarodnih informacijskih sistemih.

V zadnjem času si knjižničarski delavci vsega sveta prizadevajo da bi čim bolje razvili nacionalni in internacionalni pretok znanstvenih informacij, ki jih vsebujejo takšne ali drugačne baze njihovega knjižničnega gradiva. In kot človeški duh ne pozna meja, tako naj tudi za knjigo kot posodo tega duha ne bo meja pri njenem poslanstvu, prenašanju in spoznanju človekovih dosežkov. Doseganju tega cilja sta namenjeni tudi zadnji dve veliki mednarodni bibliotekarski akciji: univerzalnna bibliografska kontrola (UBK) in univerzalna dostopnost publikacij (UDP). Medtem ko prva (UBK) vzpostavlja mednarodno usklajeni sistem za čim popolnejše ugotavljanje, kaj obstaja, želi druga (UDP) doseči čim večjo univerzalnost pri uporabljanju obstoječih spoznanj pod geslom: vse informacije za vse ljudi.

Pri vsaki akciji, ki računa s celovitim duhovnim bogastvom nekega naroda, odpade pomembna vloga prav na nacionalno knjižnico. Tako je pri izvajanju UBK, tako je tudi pri snovanju in uresničevanju UDP. Vloga nacionalnih knjižnic pri pospeševanju univerzalne dostopnosti publikacij je bila zato tudi predmet posvetovanja na konferenci direktorjev nacionalnih knjižnic v okviru letnega zasedanja IFLA 1978 v Štrbskem Plesu. Ugotovljene so bile temeljne možnosti, ki naj jih nacionalne knjižnice izkoriščajo, in usmeritve, ki naj jih upoštevajo pri vključevanju v to mednarodno akcijo. Ustrezni dokument vsebuje naslednje:

0. Nacionalne knjižnice imajo v programu univerzalne dostopnosti publikacij posebno vlogo. Od njihovega sodelovanja in aktivnosti je bistveno odvisen uspeh celotne akcije. Čeprav je njihov prispevek seveda močno odvisen od njihove vloge, statusa in fondov, ki so v različnih deželah različni, je v večini dežel brez pozitivne podpore nacionalnih knjižnic moč doseči malo ali pa sploh nobenega uspeha.

Nacionalne knjižnice lahko pripomorejo k univerzalni dostopnosti publikacij v glavnem na tri načine: neposredno v okviru lastnega delovanja; manj neposredno, ko dajejo pobude in nadzorujejo področno nacionalno programiranje; in posredno s svojo vodilno vlogo in vzorom.

1. N e p o s r e d n o d e l o v a n j e

Naj je vloga nacionalne knjižnice v deželi še tako majhna in omejena, knjižnica ne more biti popolnoma izključena iz univerzalne dostopnosti publikacij. Če ne drugega, je nacionalno hranilišče nacionalnih tiskov; v določenih deželah vključuje njena funkcija organiziranje in vodenje nacionalnih centralnih katalogov, odgovornost za nacionalno izposojevalno zbirko in koordinacijo nacionalnega programa za pridobivanje publikacij.

1.1. Po načelih, ki jih je sprejela IFLA, je nacionalna knjižnica posebej odgovorna za zbiranje nacionalnih tiskov svoje dežele. Nacionalna knjižnica je glavna in včasih edina zbirka nacionalnih tiskov, med njimi tudi unikatov. V takem primeru mora nacionalna knjižnica zagotoviti ne le, da so ti tiski ustrezno deponirani, ampak tudi, da jih je mogoče uporabljati v reprodukcijah (fotokopije ali mikrofilm). Tekoče

publikacije pridobiva v dveh ali več izvodih, od katerih vsaj enega uporablja za izposojajo. Pri zelo redkih primerkih si lahko za reference in dopolnjevanje pomaga s fotokopijo nekega izvoda ali pa je izvod, ki se izposoja, lahko na voljo v kaki drugi knjižnici.

1.2. Nacionalna knjižnica lahko v določenih okoliščinah uredi nacionalno izposojevalno zbirko, morda (vsaj sprva) omejeno na najpomembnejše revije. Alternativno lahko nacionalna knjižnica za publikacije, po katerih je največ povpraševanja, razvije kombiniran nacionalni referenčni ali izposojevalni fond s pomočjo dvojnic. V primerih 1.1. in 1.2. mora nacionalna knjižnica razpolagati s fotokopirnimi pripomočki ustrezne kakovosti in zmogljivosti.

1.3. Nacionalna knjižnica je lahko pristojna za vodenje nacionalnega centralnega kataloga ali katalogov. Večino centralnih katalogov bi bilo mogoče izboljšati tako po obsegu kot po vsebini. Pri tem morajo biti upoštevane potrebe tekočega in retrospektivnega poizvedovanja.

1.4. V nekaterih deželah nacionalne knjižnice nadzorujejo program pridobivanja publikacij, usklajujoč lastne pridobitve s tistimi v drugih knjižnicah, ki so na določenih področjih lahko tudi nacionalnega pomena.

2. N a c i o n a l n o p l a n i r a n j e

2.1. Poleg neposrednega delovanja ima lahko nacionalna knjižnica tudi načrtovalno vlogo. To more opravljati z vodenjem ustreznih raziskovanj ali z oblikovanjem potrebnih dopolnilnih nabavljalnih in/ali izposojevalnih sistemov. V večini dežel je možnih več alternativnih izposojevalnih sistemov, zato jih je potrebno temeljito preučiti, da izberemo najustrežnejšega.

2.2. Najbolj nujno bi bilo preučiti fond publikacij v nacionalnih knjižnicah in z nakupi ali zamenjavami zagotoviti ustrezno, po možnosti čim popolnejše število publikacij, ki jih dežela potrebuje; z zalogo publikacij doseči učinkovit izposojevalni sistem.

2.3. Nacionalna knjižnica ima lahko tudi posebne možnosti vplivanja na upravne organe dežele.

3. V o d i l n a v l o g a

Celo tam, kjer nacionalna knjižnica nima priznane nacionalne vloge, lahko vodi knjižnice v deželi z zgledom lastnega delovanja in z dajanjem spodbud za strokovne razgovore. To more doseči tudi z razvijanjem programov ali opremljenosti za lastne potrebe, kar bodo mogle povzeti druge knjižnice.

Poskusimo sedaj navedene usmeritve primerjati s stanjem in možnostmi pri nas, da bi se učinkovito vključili v gibanje za univerzalno dostopnost publikacij. Namenoma pravim gibanje, ker sami iniciatorji UDP ugotavljajo, da ga ni moč organizirati z nekakšnim programom ali standardi, sprejetimi v mednarodni bibliotekarski organizaciji, marveč mora zrasti, dozorevati in se nenehno izpopolnjevati iz obstoječih osnov in ob upoštevanju specifičnih pogojev. Saj UDP ni nekaj, kar imamo urejeno oziroma česar sploh nimamo; to je stalni napor za nenehno izboljševanje obstoječe, dosežene stopnje dostopnosti do informacij in dokumentov, pri čemer ni nikoli moč doseči popolnosti, ker stalno rastejo potrebe uporabnikov po spoznavanju in ker morajo knjižničarji nenehno iskati poti do najučinkovitejšega ukrepanja.

Ad 1.1. Za Slovenijo moremo glede dostopnosti nacionalnih tiskov ugotoviti, da je stanje ugodno. Fond starejših tiskov za retrospektivno poizvedovanje je dovolj bogato zbran v Narodni in univerzitetni knjižnici, dopolnjujejo pa ga fondi nekaterih drugih starejših knjižnic (npr. Knjižnica Narodnega muzeja v Ljubljani, Univerzitetna knjižnica v Mariboru). Dostopnost tekočih nacionalnih tiskov zagotavlja veljavni zakon o obveznem dostavljanju tiskov, ki NUK in UKM namenja po 2 izvoda, osmim knjižnicam v regionalnih središčih pa po en izvod, in to prav s poudarkom potrebe po boljši dostopnosti slovenskih tiskov za uporabnike. V obeh posebej omenjenih knjižnicah je na voljo možnost reproduciranja za vse starejše in redke tiske.

Kar zadeva obvezne izvode tekočih nacionalnih tiskov, je problem odprt (1) pri njihovem tretiranju v določenih knjižnicah, ki so jim obvezni izvodi edini primerki (problem nabavne politike!) in jih želijo čim skrbneje čuvati, namesto da bi jih vključevale v čim širšo izposajo (uporabljanje), in (2) ker zakon nima moči, oziroma njegovi varuhi nimajo ustreznih možnosti, da bi zagotovili obvezni dotok resnično vseh, na kakršenkoli tehnični način izdelanih publikacij vseh vrst pri prav vseh njihovih proizvajalcih.

Ad 1.2. Slovenska nacionalna knjižnica posebne izposojevalne zbirke nima, ker je v izposojajo vključen, razen arhivskih izvodov, redkih in nekaterih drugih tiskov, ves njen temeljni fond; pri tem si pomaga še s posebno zbirko dvojnic. Nacionalna referenčna zbirka se tekoče dopolnjuje in načrtno izpopolnjuje še obstoječe vrzeli v starejšem nacionalnem fondu.

Ad 1.3. Slovenska nacionalna knjižnica vodi nacionalni republiški centralni katalog tuje strokovne in znanstvene literature iz določenega obdobja, ki se nahaja v okrog 400 knjižnicah v Sloveniji; z odstopanjem dvojnic katalognih listkov omogoča delovanje desetih specialnih centralnih katalogov, ki so organizirani pri ustreznih knjižnicah. Seveda pa bi bile možne, in so potrebne, pa tudi že sprožene določene organizacijske in vsebinske dopolnitve in izboljšave, kot npr. vključitev novih baz podatkov, večja ažurnost vseh sodelujočih, modernizacija strokovnih postopkov. Tako za prehod na avtomatsko obdelavo podatkov za centralni katalog, kakor tudi za modernizacijo in ustrezno razširitev nacionalne referenčne dejavnosti, so izdelani osnovni programi in njihova izvedba predložena v financiranje Raziskovalni skupnosti Slovenije.

Ad 1.4. Kar zadeva koordinacijo pri pridobivanju novih tujih publikacij, se le-ta v glavnem odvija v nekaj začrtanih sistemih: na t.i. ljubljanskem območju za širše družboslovno področje v okviru visokega šolstva (NUK), za področje tehnologije in naravoslovja v okviru visokega šolstva in gospodarstva (CTK); na t.i. mariborskem območju za področje visokega šolstva in gospodarstva (UKM). Nosilci vseh koordinacij občasno izdajajo strokovne preglede dotekajočih publikacij (npr. sezname ali kataloge tekočih periodik) in svojih novosti. Iz njih je razvidno, da je nepotrebnega podvajanja pri nabavljanju tuje literature sorazmerno malo; k temu prispevajo splošno nizka razpoložljiva finančna sredstva za nakup tuje literature in tudi usmeritev komisije pri RSS, ki sofinancira INDOK centre in knjižnice.

Ad 2.1. Pri nacionalnem načrtovanju na področju knjižničarstva je slovenska nacionalna knjižnica v funkciji republiške matične knjižnice vseskozi dejavno prisotna tako v občinskih kot v republiškem dogajanju. Izvaja jo prek oddelka za pospeševanje knjižničarstva z matično organizacijo in inšpektorsko službo, v zadnjem času pa tudi z bibliotekarskim strokovnim in znanstveno-raziskovalnim centrom, pri čemer sodelujejo vse druge strokovne službe v knjižnici in strokovnjaki iz drugih knjižnic. V zvezi z obravnavano tematiko naj posebej navedem

aktivno sodelovanje v Kulturni skupnosti Slovenije pri načrtnem dopolnjevanju fondov splošnoizobraževalnih knjižnic v Sloveniji z vsemi pomembnimi novimi nacionalnimi tisk; načrtno pridobivanje neslovenske (tuje) literature poteka v prej navedenih koordinacijskih sistemih.

Kar zadeva izposojanje in izposojevalne sisteme, je treba posebej obravnavati nacionalne tiske in posebej tujo literaturo. Če bi upoštevali štiri ponujene sisteme (A - centralizirani izposojevalni fond, B - koncentracija na nekaj knjižnic, C - planirana decentralizacija, D - neplanirana decentralizacija), bi mogle priti v poštev naslednje variante:

1. Glede slovenskih nacionalnih tiskov varianta A s centralno zbirko slovenik v NUK, ki je dovolj popolna, da bi mogla uspešno zadovoljiti vsa povpraševanja. Pri tistih starejših slovenskih tiskih, ki jih nacionalki še ni uspelo pridobiti in pri določenih redkih slovenskih tiskih, bi se mogla opreti na sodelovanje dveh, treh knjižnic, ki tudi hranijo dela iz starejšega nacionalnega fonda (gl. ad 1.1.).

2. Glede izposojanja tuje literature bi bili primerni dve varianti

a) Mednarodno medbibliotečno posojanje, kjer gre predvsem za izposojanje iz tujine za potrebe naših interesentov, organizirati po varianti B. Vanjo bi mogli vključiti tri naše največje samostojne knjižnice: NUK, CTK in UKM. Pri tem je vsekakor treba upoštevati po svetu uveljavljeno prakso, da se v mednarodno izposojanje vključujejo samo največje in v tujini znane knjižnice, ki morejo s svojim imenom in organiziranostjo jamčiti za normalni potek izposoje.

b) Domače medbibliotečno izposojanje tuje literature bi nemara kazalo organizirati po varianti C. Vanjo bi mogli kot nosilce sistema poleg treh knjižnic pod a) vključiti predvsem tistih 10 osrednjih strokovnih knjižnic, ki vodijo specialne centralne kataloge. Te knjižnice razpolagajo z največjim delom tuje literature s posameznih strokovnih področij in bi mogle dovolj uspešno streči potrebam uporabnikov. (Varianta D, ki sploh ni noben sistem, že avtorji teoretičnih razprav načelno zavračajo prav zaradi nemožnosti organiziranega poslovanja).

Ad 2.2. Obseg fondov, ki jih hrani slovenska nacionalka (1977: 1.233.000 enot, od tega 685.000 knjig, 170.000 letnikov periodik), je zadovoljiv, celo zelo dober, kar zadeva starejšo tujo literaturo. Dotok novejšje tuje literature pa je izrazito

prenizek (globoko pod spodnjo sprejemljivo mejo za nacionalke), zlasti neposredni nakup; ne more ga nadomestiti niti močno razširjena zamenjava publikacij s tujimi knjižnicami (1977: 118 partnerjev). Z načrtovanim sanacijskim programom naj bi ta pereči primanjkljaj postopoma odpravili.

Učinkovitost izposoje se pri nacionalni knjižnici ne more meriti s koeficientom obračanja njenega fonda, ampak po njenem fizičnem obsegu. V našem primeru se uporaba knjižničnih fondov stalno povečuje (1977: 108.600 obiskov, 97.000 posojenih kosov); enako medbibliotečna izposoja (1977: 216 knjižnic, od tega 94 tujih), ki beleži okrog 80 odstotkov pozitivno rešenih naročil. Seveda bo za uveljavljanje čim večje dostopnosti publikacij treba uvajati nove, moderne oblike referalne dejavnosti, za kar so izdelani temeljni programi in ponujeni pristojnim v financiranje.

Ad 2.3. Slovenska nacionalna knjižnica je v redni neposredni povezavi s pristojnimi organi družbenopolitičnih skupnosti, samoupravnih interesnih skupnosti in družbenopolitičnih organizacij ter aktivno sodeluje (sproža, ocenjuje, izvaja) pri reševanju vseh vprašanj, ki zadevajo knjižničarstvo v Sloveniji.

Ad 3. Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani je v praksi priznana nacionalna vloga na področju knjižničarstva v Sloveniji, čeprav njen status trenutno ni pravno ustrezno urejen in je zadevni postopek v teku (novi zakon o knjižničarstvu). Njena vodilna vloga se odraža z opravljanjem vseh funkcij nacionalne knjižnice ter nalog republiške matične knjižnice in osrednje visokošolske knjižnice univerze v Ljubljani. Organiziranost in strokovno delo v knjižnici sta v vsem njenem povojnem delovanju bila vzor za druge knjižnice v Sloveniji in tudi zunaj nje. V zadnjem času se uvajajo nove (modernejše, racionalnejše) metode in oblike dela, ki jih koristno povzemajo tudi drugi. Potekajo priprave nadaljnjih razvojnih programov za modernizacijo in posodobljenje organizacije in strokovnega poslovanja v knjižnici, ki naj bi kar najbolje razvili vse njene funkcije in obenem dosegli tudi čim večje upoštevanje načel univerzalne dostopnosti publikacij.

Naj zaključim z mislijo: Gibanje za univerzalno dostopnost publikacij ni nekaj popolnoma novega, ni revolucionarni pojav, ki bo v koreninah zamajal in v celoti preusmeril knjižničarstvo po svetu in pri nas doma. Je od nekdanj prisotno primarno poslanstvo knjižničarstva, ki je vselej negovalo skrb za knjigo prav zaradi večne potrebe po nenehnem spoznavanju človeških dognaj, da bi bolje in uspešneje reševali probleme sedanjosti in gradili še boljšo prihodnost ožje in širše druž-

bene skupnosti. Gibanje nas hoče opozoriti, da se bibliotekarstvo naše dobe še vse preveč suče okrog zbiranja, katalogiziranja, klasificiranja in hranjenja knjižničnega gradiva, da v zadnjem času vlada prevelika zaverovanost in podrejanje avtomatski obdelavi in mehaniziranemu posredovanju z njo pridobljenih podatkov ter da pri vsem tem pozabljamo na pravi namen knjižnic in knjižničarskega dela: neposredni odnos do uporabnika, do spremljanja in zadovoljevanja njegovih potreb, do čimbolj osebnega sodelovanja z njim. Prav to pa je, po besedah utemeljiteljev gibanja, namen in cilj univerzalne dostopnosti publikacij.

Iz Knjižnice 23 (1979) 1-4, str.

MEDBIBLIOTEČNA IZPOSOJA - EDEN OD OSNOVNIH ELEMENTOV SISTEMA ZNANSTVENIH INFORMACIJ

Breda Filo

Uvod

Pojmovanje, da knjižnice lahko le z medsebojnim sodelovanjem posredujejo potrebno knjižnično gradivo uporabnikom, je postalo eno od osnovnih načel delovanja knjižničnoinformacijskih sistemov sedanjega časa. Res je, da so knjižnice tudi v preteklosti izposojale svoje gradivo drugim knjižnicam ali celo posameznikom v drugih krajih, pogosto tudi preko državnih meja. Za tako mednarodno izposajo pa so bili potrebni postopki, ki so jih preko zunanjih ministerstev urejala diplomatska predstavništva dveh držav. Avstriji pripada čast, da je prva s splošno uredbo odpravila diplomatske postopke in je leta 1883 dovolila svojim knjižnicam pošiljati tiske in rokopise brez posebnih dovoljenj po pošti vsem knjižnicam, ki so lahko zagotovile določeno varnost gradiva.

Med obema vojnama je Liga narodov v Ženevi poskušala medbibliotečno izposojlo urediti na mednarodni ravni. Izhajala je iz načela, da je mednarodna medbibliotečna izposoja eden najvažnejših problemov duhovnega sodelovanja med narodi. Vendar takrat še ni bilo mogoče sprejeti splošno veljavnih načel za medbibliotečno izposojlo, saj je večina najpomembnejših knjižnic v svetu vztrajala na prezenčnem principu.

Potrebe po znanstveni literaturi vseh vrst pa so po II. svetovni vojni tako narasle, da so knjižnice bile prisiljene spreminjati polagoma tudi sistem izposojanja. Že leta 1954 je IFLA na 20. seji sprejela pravila za mednarodno medbibliotečno izposojlo. Za nas je posebej zanimivo, da je bila 20. seja v Zagrebu.

Medbibliotečna izposoja in s tem problemi v zvezi z njo pa so neprestano naraščali. Sekcija za medbibliotečno izposojlo pri IFLI je intenzivno iskala rešitve. Leta 1976 so nacionalne knjižnice in Stalni komite IFLE za medbibliotečno izposojlo sprejeli načela, ki so bila osnova novega Sporazuma za medbibliotečno izposojlo. Sporazum je bil sprejet leta 1978. Vsebuje Načela in smernice za medbibliotečno izposojlo. Priključen je komentar, ki razlaga in podčrtuje nekatere vidike medbibliotečne izposoje.

Mednarodni sporazum o medbibliotečni izposoji

Sporazum za medbibliotečno izposojlo ni obvezen za knjižnice. To pomeni, da nima veljave obvezujočega mednarodnega sporazuma. Vendar pa ga knjižnice, ki sodelujejo v medbibliotečni izposoji, izpolnjujejo zelo natančno in po svojih najboljših močeh. Zavedajo se, da brez pomoči drugih ne morejo izpolnjevati svoje osnovne funkcije - posredovati dostop do dokumentov. Medbibliotečna izposoja je v zadnjih 10 - 20 letih izredno narasla. Vzrokov za to je več: obseg knjižne produkcije (l. 1978; 642.000 naslovov), izboljšani bibliografski pristop do dokumentov, recesija, ki jo občutijo tudi knjižnice v razvitem svetu, razširitev znanstvenega raziskovanja na nove dežele, itd. Velika rast medbibliotečne izposoje je pokazala, da ne gre več za izposojlo knjig iz drugih knjižnic za posamezne raziskovalce, ampak da je to redna oblika dela v službi uporabnikov, ki terjajo lastne postopke dela in še več, da je potrebno na medbibliotečno izposojlo gledati kot na bistven element v knjižničnoinformacijskem sistemu vsake dežele. Medbibliotečno izposojlo v deželi je treba povezati v skladen in učinkovit sistem.

Dostop gradiva je bistven element za družbeni, ekonomski, znanstveni in tehnološki razvoj vsake dežele in za osebni razvoj vsakega posameznika. Izhodišča za realizacijo tega načela so vključena v vse svetovne programe, GIP, UNISIST II, in NATIS. Zaradi tega je medbibliotečna izposoja tudi sestavni del projekta Splošne dostopnosti publikacij (SDP), le-ta pa je logična in nujna dopolnitev Splošne bibliografske kontrole (SBK). Naloga mednarodnega projekta Splošna dostopnost publikacij je omogočiti uporabnikom največji možni dostop do publikacij, kjerkoli in kadarkoli jih uporabnik potrebuje. Ta smoter je mogoče doseči le z usmerjenim delovanjem za izboljšanje dostopnosti na eni strani, in z odstranjevanjem vsega, tako v informacijskih sistemih pa tudi drugje, kar ovira dostopnost.

Projekt SDP je na kongresu IFLE leta 1978 v Štrbskem Plesu dobil mednarodno potrditev. Društvo bibliotekarjev Slovenije je o SDP razpravljalo že oktobra istega leta na posvetovanju v Mariboru. Dr. B. Berčič je v referatu Nacionalna knjižnica in univerzalna dostopnost publikacij primerjal smernice, sprejete v Štrbskem Plesu, s stanjem pri nas ter nakazal vrsto možnosti, s katerimi bi lahko Narodna in univerzitetna knjižnica pospešila akcijo za dostopnost gradiva v Sloveniji. Kljub temu, da smo se v Sloveniji s projektom SDP zelo hitro seznanili in da je dr. Berčič ponudil celo možne variante za sistematično rešitev problema v Sloveniji, pa se pozneje s SDP nismo več ukvarjali.

Medbibliotečna izposoja je sestavni del, oziroma funkcija projekta SDP. Iflin urad za medbibliotečno izposajo, ki ga vodi M. Line, sistematično raziskuje obstoječe sisteme, ali bolje prakso medbibliotečne izposoje v svetu. Interlending review vsebuje skoraj v vsaki številki poročilo o medbibliotečni izposoji ene ali več držav. Iflin urad poglobljeno raziskuje posamezne probleme, na primer vprašanje stroškov, sezname priporočenih revij in podobno, predvsem pa poskuša izdelati model za sistem medbibliotečne izposoje, ki bi ga lahko koristno uporabile in prilagodile dežele na različnih stopnjah razvoja in družbeno politične ureditve.

Iflin urad je pripravil tudi osnovni delovni dokument in anotirani program za Mednarodni kongres o Univerzalni dostopnosti gradiva, ki je bil maja 1982 v Parizu. Kongres so pripravili pod okriljem UNESCO, GIP, in UNISIST. Sodelovali pa so tudi FID, ICA, ICSU, STM, IBF, in IPA. Gradivo, ki so ga pripravili za kongres, vsebuje tudi temeljno izhodišče za medbibliotečno izposajo: medbibliotečna izposoja je odvisna od celotnega

knjižnoinformacijskega sistema. Je bistveni sestavni del programa pridobivanja, hranjenja in izločanja gradiva. Dostopnost gradiva je tako mednarodni kot nacionalni problem, toda mednarodna dostopnost gradiva je odvisna od učinkovitih nacionalnih izposojevalnih sistemov. V referatu bom zato predstavila osnovne principe za delovanje nacionalnih sistemov medbibliotečne izposoje, ki so se izkristalizirali v zadnjih petih letih in so bili tudi izhodišče za razpravo na kongresu SDG v Parizu.

Nacionalni sistem medbibliotečne izposoje

Nacionalni sistem medbibliotečne izposoje se ocenjuje po treh kriterijih:

- a) po procentu uspešno izvršenih naročil,
- b) po hitrosti pridobivanja iskanih dokumentov,
- c) po ekonomičnosti poslovanja - po ceni.

Kriteriji za ocenjevanje so sicer odvisni od posameznih kategorij gradiva, ali potrebe uporabnika. Uporabnik lahko dokument tako nujno potrebuje, da mu cena ni važna. Vendar pa so na splošno v sistemu vsi trije kriteriji pomembni in je treba zato med njimi iskati ravnotežje.

Medbibliotečna izposoja ni stvar posameznih knjižnic, ampak mora biti urejena v nacionalnem sistemu za medbibliotečno izposajo.

Ko začnemo urejati medbibliotečno izposajo, je treba napraviti vrsto postopkov po naslednjem vrstnem redu:

- 1) Zbrati je treba statistične podatke o obstoječih naročilih in njihovi realizaciji. Idealni so podatki: število naročil; katera knjižnica naroča (tip knjižnice); kraj, kjer knjižnica dela; oblika dokumenta; serijska publikacija, monografija; dežela, kjer je publikacija izšla; letnica izida; vsebina publikacije; metoda naročanja; ustanova, ki posreduje publikacijo; procent pozitivnih rešitev; hitrost posredovanja.

Če ni mogoče vseh teh podatkov zbrati pravočasno, ne smemo odlašati z načrtovanjem, ampak moramo uporabiti osnovne statistične podatke kot osnovo načrtovanja.

2. Študij možnih modelov za organizacijo sistema. IFLIN urad za medbibliotečno izposajo ponuja 4 modele:

- A - centralizirani izposojevalni fond,
- B - koncentracija gradiva na nekaj knjižnic,
- C - planirana decentralizacija,
- D - neplanirana decentralizacija.

Vse štiri modele, oziroma bolje tri, kajti četrti ni sistem ampak je registracija obstoječega stanja, je treba primerjati glede na vse tri kriterije za nacionalni izposojevalni sistem. Pri izračunu cene je treba upoštevati celoten sklop stroškov za medbibliotečno izposajo, ne pa samo cene direktne izposoje. Line trdi, da sistematična analiza pogosto privede do ukrepov, ki bistveno izboljšajo poslovanje, pa so vendarle preprosti in ekonomični.

3. Analiza postopkov, ki jih je treba napraviti za prehod iz sedanjega stanja na novi sistem. Postopke ocenjujemo glede na ceno in na prekinitev poslovanja, ki bi mogoče nastopila ob prehodu na nov sistem. Rešitve za serijske publikacije so lahko tudi drugačne kot za druge oblike gradiva.

Sistem, ki bo uspešno reševal naloge, bo povzročil tudi mnogo večje zahteve uporabnikov. Zato je treba pri načrtovanju predvideti tudi bodoči razvoj.

Čeprav nove oblike dokumentov polagoma zamenjujejo konvencionalne, pa najnovejša Delphi študija ugotavlja, da bo velika večina publikacij še nadalje izhajala v konvencionalni obliki vsaj še dvajset let. Nacionalni sistem medbibliotečne izposoje je torej kljub nekaterim prognozam smiselno načrtovati za bodočnost.

V vsakem sistemu je potreben center za medbibliotečno izposajo. Njegova naloga je v posameznih sistemih različna. Lahko samo koordinira, nadzoruje in usmerja medbibliotečno izposajo v skladu z nacionalnimi in mednarodnimi pravili, ali pa je

tudi knjižnica, ki je namenjena samo medbibliotečni izposoji. Center lahko ureja tudi glavne centralne kataloge. Mora pa biti, če še ni del nacionalne knjižnice, z njo najtesneje povezan. Sistem medbibliotečne izposoje je treba načrtovati enotno za vse vrste knjižnic, za vse stroke in jezike. Ločeni sistemi povzročajo dodatno delo in nesorazmerno povečujejo stroške. Sistem, ki temelji na močnih specializiranih knjižnicah, mora biti tako koordiniran, da v resnici omogoča dostopnost gradiva. Načrti za sisteme medbibliotečne izposoje morajo upoštevati tudi sisteme medbibliotečne izposoje drugih, predvsem bližnjih dežel. Na primer: sosednja dežela ima morda obsežno zbirko določene vrste gradiva, na katero je mogoče računati, ipd.

Nacionalni sistem medbibliotečne izposoje mora biti usposobljen oskrbeti vse publikacije lastne dežele uporabnikom doma in v tujini. Publikacije mora ali izposoditi ali pa poslati kopije, seveda v skladu z zakonom o avtorskih pravicah. To je tudi osnovni princip SDP. To načelo pa postavlja medbibliotečno izposajo v popolno odvisnost od celotnega knjižnično informacijskega sistema v deželi. Da pa knjižnično informacijski sistem lahko izpolnjuje potrebe uporabnikov doma in uresničuje tudi mednarodne obveznosti, mora izdelati politiko in sistem dopolnjevanja gradiva. Kongres o SDG v Parizu je glede na to formuliral naslednjo definicijo: "Nacionalna politika dopolnjevanja gradiva izdela program, na podlagi katerega knjižnice, dokumentacijski centri in arhivi zbirajo in upravljajo gradivo z namenom, da je le-to dostopno. Nacionalna politika tudi utemelji zbirke, ki so določene za uporabo v deželi in v tujini. Politika dopolnjevanja tudi določa vrste gradiva, ki jih je potrebno zbirati". Kongres pa je tudi ugotovil, da večina dežel še nima nacionalne politike dopolnjevanja domačih dokumentov.

Nacionalni sistem za dopolnjevanje gradiva načrtuje in tudi določa metode, ki vsebujejo bodisi mehanizme za izpopolnjevanje začrtane politike ali postopke za dopolnjevanje gradiva, če politika dopolnjevanja še ni dogovorjena.

Pri dopolnjevanju knjižničnih fondov za izposajo je treba obravnavati posebej nacionalne in posebej tuje publikacije.

Nacionalni sistem medbibliotečne izposoje mora zagotavljati predvsem dostop do vseh domačih publikacij. Tako kot se SBK ne omejuje samo na publikacije, ki jih je mogoče dobiti na knjižnem trgu, ampak vključuje v bibliografske popise tudi drugo gradivo, uradne publikacije, polpublicirano ali sivo literaturo, v posebnih seznamih pa celo ephemera, tako se tudi SDG razširja na zapise kakršnekoli oblike in vsebine.

Polpublicirana ali siva literatura je za uporabnike izredno pomembna, saj sem sodijo disertacije, znanstvena poročila ipd. Zato je prav za to vrsto literature sistem dopolnjevanja in izposoje potrebno posebno jasno načrtovati.

Pri vsem tem gradivu, ki nastaja zunaj knjigotrske mreže, pa naletimo na specifične težave, ki niso samo tehničnega ali organizacijskega značaja, ampak so problemi, ki imajo globlji, družbeni značaj in jih zato knjižničnoinformacijski sistem lahko rešuje samo v sporazumu z družbenimi organizacijami. Pri tem mislim predvsem na politično gradivo, ki nosi oznako zaupno, na varstvo intelektualne lastnine in na varstvo industrijske lastnine.

V vsaki državi nastaja politično gradivo zaupne narave, ki ga nacionalne sicer hranijo, a ga ne smejo dajati v uporabo. So pa tudi določene meje. Za ilustracijo bom navedla besede predsednika Komisije Skupščine SFRJ za informiranje Batrića Jovanovića k Zakonu o temeljih družbenega sistema informiranja: "Podatek, da smo delegati v Skupščini Jugoslavije imeli lani na skoraj vsaki tretji strani prejetega gradiva za razpravo v delovnih telesih in v zborih eno izmed označb "zaupno", je znak nespoštovanja ustavnega načela o javnosti dela vseh samoupravnih in državnih organov". Jovanović nato posledice takšne prakse tudi komentira.

Nič drugače ni pri nas z raziskovalnimi deli, čeprav ne nosijo oznake "zaupno". Raziskovalna dela so arhivsko gradivo v posameznih specialnih knjižnicah ali pa v instituciji, kjer dela raziskovalec. Zapiranje raziskovalnih del zavira prost pretok znanstvenih dognanj, oplajanje znanstvenikov med seboj in njihovo sodelovanje. Rast znanja je kumulativna rast novih pojmov in spoznanj. Hipoteze, ki nastajajo na podlagi teorij, se testirajo. Znanstveniki jih sprejmejo ali ovržejo. Na tak način postanejo nove ugotovitve tudi preverjeno spoznanje stroke. V sistemu znanstvene komunikacije je delež formalnih informacijskih služb prav v tem, da s sistematično urejenimi zbirkami in primernimi službami omogočijo znanstvenikom čim hitrejši in lažji dostop do spoznanj drugih strokovnjakov. S tem bistveno pripomorejo k normalnemu prenosu znanstvenih dognanj.

Vendar pa knjižničnoinformacijski sistem opravlja svojo nalogo šele takrat, ko pravilno razmeji arhivsko, prezenčno in izposojevalno funkcijo v sistemu.

Informacijske službe lahko pomagajo zavarovati avtorske pravice raziskovalcev tako, da uvedejo posebej sistem izposoje za nepublicirana dela. NUK pripravlja za uporabo disertacij poseben formular, ki ga uporabnik podpiše in tako lahko služi kot dokazno gradivo v spornem primeru. V svetu tak način varovanja v glavnem zadostuje.

Prepričana sem, da je avtor raziskave bolj zaščiten, če je njegovo delo lahko dostopno vsem strokovnjakom in evidentirano v bibliografskih virih. Če pozna delo širok krog strokovnjakov, je intelektualna kraja mnogo redkejša.

Tehnične raziskave vsebujejo podatke, ki sodijo v področje industrijske lastnine. Tu sta možni samo dve vprašanji. Ali raziskava resnično sodi v področje zaščite industrijske lastnine, in koliko časa ta zaščita velja?

Za sistem medbibliotečne izposoje je posebej pomembno, da nacionalni knjižničnoinformacijski sistem loči funkcije arhivskih, prezenčnih in izposojevalnih zbirk. Jasna razmejitev med temi funkcijami je temelj vsakega načrtovanja sistema. Kajti vsaka knjižnica lahko vedno znova obravnava posamezno vrsto gradiva kot arhivsko in s tem praktično onemogoča pozitivno dostopnost gradiva.

Vsi ti problemi so zelo zapleteni in zahtevajo podrobno obravnavo. Ni pa dovolj, če pri tem sodelujejo samo delavci informacijskih služb.

Medbibliotečna izposoja hitro raste, če je uspešna in se uporabniki nanjo lahko zanesejo. V razvitih deželah si univerzitetne knjižnice izposodijo tudi do 20.000 enot letno. Vendar velja načelo, naj si knjižnice ne izposojajo gradiva, če ga je bolj ekonomično kupiti. Medbibliotečna izposoja je dopolnilo k posredovanju gradiva, ne pa alternativa. Vsaka razvita dežela naj poskuša zadovoljiti vsaj 70 % medbibliotečne izposoje z izposojjo v lastni deželi. Line ocenjuje 80 % kot ugodnejše razmerje. Mednarodna medbibliotečna izposoja, ki presega 30 % ni ugodna za uporabnike, ker je rok, za posredovanje gradiva predolg, poleg tega pa tako močna odvisnost od tujine ni dobra sama po sebi, (Paris 1982), za daljše obdobje pa tudi ni ekonomična.

Še bolj temeljito kot za druge dokumente, je treba proučevati predvidene potrebe po serijskih publikacijah. UNESCO pripravlja sezname temeljnih revij za posamezna področja. Tak seznam pa je lahko le prva orientacija za analizo domačih potreb. Kajti študija iz BLLD dokazuje, da se je vrstni red najbolj uporabljenih revij v petih letih precej spremenil.

Vse knjižnice morajo naročila za medbibliotečno izposajo obravnavati enako kot zahteve domačih uporabnikov.

Vsa naročila je treba rešiti hitro. Gradivo, ki smo ga posredovali takrat, ko ga uporabnik ne potrebuje več, nima nikakršne koristi. Čas posredovanja od enega do dveh tednov za uporabnike še ne predstavlja večje ovire. Daljši roki pa že zmanjšujejo zaupanje v medbibliotečno izposajo in predstavljajo oviro za raziskovalno delo. Na naročila je treba odgovoriti takoj, tudi v primerih, ko jih ni mogoče izpolniti. Pri negativnih naročilih je treba iskati dalje. Zato je nadvsem pomembno, da dobi knjižnica negativen odgovor čimprej, saj iskanje v različnih knjižnicah povzroča že tako veliko zamudo.

Pri posredovanju nam pomagajo moderna tehnična sredstva. V inozemstvu naročajo gradivo že preko terminalov. Nam pa tudi teleks že znatno olajša poslovanje. (V UKM potrebujemo na primer za naročilo na običajnem formularju povprečno 10 minut, na teleksu pa opravimo 10 naročil povprečno v 10 minutah).

Ker je poslovanje naše pošte bolj počasno, je važno, da so postopki v knjižnici, ki naroča, racionalni in fleksibilni. Le tako dosežemo potrebno hitrost pri naročanju. Ker je ponavljanje nerešenih naročil dolgotrajnejši postopek, je bolje, če se pri naročanju naslanjamo na manjše število knjižnic, ki imajo posebno bogate zbirke. Obstoječa BLLD je večini knjižnic v svetu olajšal dostop do anglosaksonske literature. Pričakujemo pa lahko, da bodo knjižnice v svetu manj kot do sedaj izpolnjevale naročila. Velike knjižnice močno občutijo ekonomsko krizo svojih držav (na primer Hannover). Poleg tega pa postajajo tudi problemi preslikovanja zaradi avtorskih pravic in interesov založnikov vedno bolj žgoči.

Postopke za medbibliotečno izposajo je potrebno neprestano racionalizirati tudi s standardiziranimi formularji. Mogoče je tudi razmnožiti naslove knjižnic, kamor redno pošiljamo naročila in prilagati tudi lastni razmnoženi naslov. Koristno je izdelati formular za obveščanje uporabnikov, da ne zgubljammo časa s telefonom.

Poseben sklop problemov predstavljajo obračuni za storitve. Predlog zanje že daje sporazum iz leta 1978. Omeniti pa moram tudi mnenje, ki ga zastopa Ifflin urad za medbibliotečno izposajo. Stroški za medbibliotečno izposajo naj se ne zaračunavajo. Cena obračuna pogosto presega vsoto, za katero delamo obračun.

Glede na to, da leži breme medbibliotečne izposoje v svetu in pri nas na maloštevilnih knjižnicah, je potrebno izdelati za te posebna merila za plačevanje medbibliotečne izposoje. Lahko se namreč zgodi, da preobremenjene knjižnice v resnici ne bodo zmogle bremena medbibliotečne izposoje in bodo ali odklanjale naročila ali pa jih slabo izpolnjevale.

Centralni katalogi

Centralni katalogi so temeljni instrument medbibliotečne izposoje. Pomembno je, da je organizacija centralnega kataloga premišljena. To pomeni, da je treba vključiti le tiste knjižnice, ki imajo največje število posameznih bibliografskih enot. (Pariz 1978). Postavitev in vzdrževanje centralnega kataloga je drago. Draga je tudi uporaba, če moramo pregledati več seznamov in katalogov. Sistemi, ki slone na večjem številu tekočih centralnih katalogov ponavadi niso učinkoviti. Line trdi, da morajo biti centralni katalogi omejeni tako glede števila katalogov kot števila knjižnic, ki v njem sodelujejo.

V Sloveniji imamo osrednji centralni katalog v Narodni in univerzitetni knjižnici. Poleg njega pa deluje še lo specialnih centralnih katalogov, v katere NUK pošilja drugi listek ustrezne vsebine. Ti so v Centralni tehniški knjižnici, v Centralni ekonomski knjižnici, v Centralni medicinski knjižnici, v Arhivu, na Teološki fakulteti, v Slovanski knjižnici, v Knjižnici Inštituta za sociologijo, v Knjižnici Biotehniške fakultete, v Knjižnici Narodnega muzeja in regionalni centralni katalog v Univerzitetni knjižnici v Mariboru.

Glede na to, da se centralni katalog v Sloveniji že obdeluje na računalniku, ti posebni katalogi sami po sebi odpadejo, zato ne bo potrebno dokazovati njihove neupravičenosti ali neekonomičnosti. Ker je Centralni katalog v celoti le v NUK-u, bi bilo v oddelku centralnega kataloga potrebno nastaviti informatorja. Ta bi v bistvu izpolnjeval tisto nalogo, ki jo zanj predvideva sporazum za medbibliotečno izposajo 1. 1978. Knjižnice bi tako lahko preko teleksa povprašale v centralni katalog za knjige in odgovor dobile še isti dan.

V Sloveniji se več knjižnic obrača v inozemstvo, to so NUK, CTK, EK, CMK, Knjižnica Iskre in Knjižnica J. Štefana. Gornji predlog je torej najmanj kar lahko storimo, da ne kršimo smernic za medbibliotečno izposajo in principov za medbibliotečno izposajo.

Organizacija nacionalnega sistema medbibliotečne izposoje je pogojena v okoliščinah, ki pogosto niso povezane s knjižnično-informacijskim sistemom, vplivajo pa na strukturo nacionalnega sistema medbibliotečne izposoje. Te so: geografske razmere, politične razmere, družbeno-ekonomski položaj, sistem načrtovanja, vzgojnoizobraževalni sistem, raziskovalni sistem, knjižna produkcija, obstoječi knjižničnoinformacijski sistem in zakonodaja o avtorskem pravu. Projekt SDP priporoča štiri modele, o katerih smo že govorili. Za vse pa velja, da le redko obstajajo v čisti obliki. Celo v popolnoma decentraliziranem sistemu se medbibliotečna izposoja usmeri na nekaj knjižnic, ki imajo bogatejši fond. V večini dežel je najboljša rešitev običajno sorazmerje med centralizacijo in decentralizacijo. Tega razmerja pa ni mogoče doseči brez načrtovanja. Prej pa je treba družbeno ovrednotiti najpomembnejše principe za delo informacijskih služb. Šele na to lahko začnemo razčističevati probleme, vpeljavati enotne postopke, predvsem pa izdelovati metodologijo za koordinacijo in dopolnjevanje vsebine posameznih zbirk. Vse to pa je treba podrediti načelu, da je dolžnost knjižničnoinformacijskega sistema posredovati gradivo uporabnikom, kjerkoli in kadarkoli ga potrebujejo.

VIRI:

1. Milkau F.: Handbuch der Bibliothekswissenschaft. II Leipzig 1931. Str. 436-437.
2. International loan services and union catalogues. 2. ed. Frankfurt am Main 1980. (Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie. Sonderheft. 17.)
3. International congress on universal availability of publications, Paris, 3-7. May 1982. Main wording dokument. Paris 1982.
4. Berčič B.: Nacionalne knjižnica in univerzalna dostopnost publikacij. Knjižnica, 23 (1979), 1-4, 11-18.
5. Lancaster, F.W., Drasgow L. Marks E.: The impact of a paperless society on the research library of the future. Final report to the National science foundation. Urbana, III. 1980.

6. Zakon o temeljnih družbenega sistema informiranja in o informacijskem sistemu federacije. Beograd 1981. (Knjižnica Skupščine SFRJ. XVIII, 7.) Str. 12.
7. ISCU AB. Core list of journals in the life sciences. Paris, UNESCO 1978. (PGI/79/WS/12.)
8. Kefford, B. M. Line: Core collections of journals for national interlending purposes. Interlending review, 10 (2), 1982, 34-43.

SPORAZUM ZA MEDBIBLIOTEČNO IZPOSOJO - IFLA 1978

Načela za mednarodno medbibliotečno izposajo

1. Vsaka dežela naj se obveže, da bo posredovala vsaki drugi deželi izvode svojih publikacij ali njihove kopije - vsaj tiste, ki izhajajo v sedanjem času in kolikor je mogoče daleč v preteklost.

Ta zadolžitev se lahko izvaja na razne načine; med drugimi: nacionalne zbirke imajo za izposajo in preslikovanje posebne prednosti.
2. Vsaka dežela naj ima enega ali več nacionalnih centrov, ki naj služijo kot kanal za naročila, ki prihajajo v deželo ali pa se pošiljajo iz nje, čeprav obstajajo mogoče tudi okoliščine, ko je mogoče tak center obiti. Taki centri naj bodo, če že niso sestavni del nacionalne knjižnice, z njo tesno povezani.
3. Vsaka dežela naj poskuša razviti učinkovit nacionalni sistem medbibliotečne izposoje, kajti nacionalni sistemi izposoje so bistvena infrastruktura mednarodne medbibliotečne izposoje.
4. Če je le mogoče, naj se pošiljajo fotokopije in mikrofilmi, namesto izposoje originalnih izvodov.
5. Za naročila naj bi uporabljali hitre metode posredovanja, pri velikih razdaljah je treba pošiljati in vračati knjige z letalsko pošto.
6. Vsa naročila je treba obdelati hitro (ekspeditivno) na vseh mestih: pri knjižnici, ki naroča, v nacionalnem centru ali v centrih in v knjižnici, ki pošilja.
7. Treba je razviti (osvojiti) standardne in preproste postopke, posebno za naročanje in za plačevanje.

SMERNICE ZA IZVAJANJE

Opomba: Izraz "izposoja" vključuje tudi pošiljanje fotografskih in drugih reprodukcij namesto originala.

1. Nacionalni center za medbibliotečno izposajo

1.1.

Vsaka dežela (ali v nekaterih federalno urejenih državah, vsaka dežela ali pokrajina) naj ima center za mednarodno medbibliotečno izposajo.

Njegove glavne naloge so:

- a) da služi kot center, v katerega prihajajo naročila iz tujine,
- b) da služi kot center za posredovanje naročil knjižnice te dežele v inozemstvo,
- c) da s pomočjo drugih knjižnic v deželi zbira statistiko izposoje prek mednarodne medbibliotečne izposoje in pošilja te podatke vsako leto Uradu za mednarodno izposajo pri Ifli.

1.2.

Center za mednarodno medbibliotečno izposajo lahko in, kjer je mogoče, mora opravljati tudi naslednje naloge:

- a) služi naj kot center za nacionalno medbibliotečno izposajo,
- b) naj bo glavni nacionalni center za izdelavo in vzdrževanje centralnega kataloga
- c) naj ima direkten dostop do pomembnih knjižničnih zbirk v deželi,
- č) naj ima informacijsko službo za izposajo,
- d) naj bo odgovoren za planiranje, razvoj in nadzor nad učinkovitim nacionalnim sistemom, kjer tega že ne opravlja primerno kakšna druga služba.

Komentar

Nacionalni centri se priporočajo, ker so v večini primerov najpreprostejša in najboljša pot za izvrševanje nalog, ki so navedene v točki 1.1., 1.2. in zagotavljajo, da se upoštevajo tudi druga priporočila (2.4.). Centri tudi olajšajo naročanje in izposajo drugim deželam. Vendar pa je treba upoštevati, da je mogoče najti v nekaterih deželah alternativne rešitve. Za te dežele in za dežele, ki nimajo še nacionalnega centra, veljajo naslednja priporočila:

1.1. a.

Treba je izdati čimbolj popolne vodiče, da se olajša usmerjanje naročil drugim deželam. Vse knjižnice v deželi se morajo zato potruditi, da naročila iz inozemstva obdelajo po enakem postopku in jih, če je potrebno, pošiljajo naprej.

1.1. b.

Posamezne knjižnice prevzamejo odgovornost, da ni nobenega primerka iskanega dela v kaki knjižnici v državi, predno pošljejo naročila v tujino.

1.1. c.

Statistiko, ki je bistvena kontrola usmerjanja in uspešnosti, je še vedno treba delati na nacionalni ravni.

1.2.

Če hočemo mednarodne zahteve in odgovornosti v deželi izpolnjevati učinkovito brez nacionalnega centra, je bistvena čim večja koordinacija. Pod določenimi pogoji lahko nekatere naloge nacionalnega centra prevzame določeno koordinacijsko telo.

2. Postopki za naročila

2.1.

Vsa naročila je treba pošiljati na formularjih, ki jih je avtorizirala IFLA, razen če je knjižnica, kateri pošiljamo naročilo, določila drugače.

2.2.

Da se ne bi v inozemstvo pošiljala nezanesljiva in pomanjkljivo izpolnjena naročila, mora knjižnica, ki si izposoja, verificirati in, kjer je potrebno, dopolniti bibliografske podatke iskanega dela po svojih najboljših možnostih ter dodati, če je mogoče, bibliografski vir. Kjer je potrebno, naj podatke preveri in dopolni nacionalni center.

2.3.

Knjižnice, ki naročajo, naj naročila oštevilčijo in naj vodijo register naročil.

2.4.

Predno se naročila pošljejo v inozemstvo, je potrebno na vsak način ugotoviti, ali je kakšen izvod, ki si ga je mogoče izposoditi, na razpolago v lastni deželi. Dokumentov, ki so na razpolago v deželi, pa so trenutno v uporabi, ne smemo naročati prek medbibliotečne izposoje v inozemstvu.

2.5.

Naročila je treba pošiljati po najhitrejši poti.

Komentar

Naročila za izposajo naj gredo praviloma prek nacionalnega centra, ker je drugače zelo težko zagotoviti, da ni nobenega drugega izvoda v deželi - izposoja pa je draga. Naročila za fotokopije pa je vendar mogoče v posebnih primerih poslati direktno v tuje knjižnice - niti ni nujno, da v deželo, kjer je delo izšlo.

2.1.

Trenutno obstajata dva avtorizirana formularja: starejši s perforiranimi deli in tridelni formular, ki so ga uvedli leta 1975. Formularje je treba izpolniti po možnosti s pisalnim strojem.

2.2.

Pomanjkljivo izpolnjena naročila povzročajo zastoj in jih je potrebno morda celo vrniti v nadaljnje preverjanje. Če je naročilo pomanjkljivo izpolnjeno, ker bibliografski aparat v knjižnici, ki naroča, ne zadošča, naj ga dalje pregleda nacionalni center ali centri.

2.3. Če je v deželi več kot en center, je to naloga pristojnega centra.

2.4. Hitre metode vključujejo teleks, letalsko pošto in računalnik.

3. Postopek izposoje

3.1.

Vsaka dežela je posebej zadolžena, da posreduje za mednarodno medbibliotečno izposajo svoje nacionalne tiske. Nobena dežela in nobena knjižnica ni prisiljena posredovati del, ki so naročena, vendar se je treba primerno potruditi, da se izpolnijo mednarodna naročila.

3.2.

Izvođe je treba poslati direktno v knjižnico, ki naroča, razen tedaj, ko je zaradi administrativnih razlogov posebej določeno, naj se pošljejo v nacionalni center.

3.3.

Vsi izposojeni tiski naj nosijo na vidnem mestu ime knjižnice, ki je njihov lastnik.

3.4.

Zavoji s knjigami, ki so naročene z naročilnicami, naj bodo vidno označeni: International loans between libraries. International agreement of 1978.

3.5.

Nobena knjižnica naj sprejetega naročila praviloma ne zadržuje dalje kot en teden (dva tedna v primeru težkih zahtev) predno ne pošlje izvod ali pa vrne naročilo nacionalnemu centru ali knjižnici, ki naroča.

3.6.

Če naročil ni mogoče izpolniti, je treba knjižnico, ki naroča, takoj obvestiti.

3.7.

Če predvidevamo, da se bo izvršitev naročila bistveno zavlekla, je treba knjižnico, ki naroča, o tem takoj obvestiti.

Komentar

3.1.

Poudarjena je odgovornost vsake dežele, da posreduje svojo nacionalno knjižno produkcijo - brez te odgovornosti sta dostopnost in hitrost posredovanja resno ogroženi. Ta odgovornost pa je bistveni element splošne dostopnosti gradiva.

3.4.

Jasne oznake na zavojih so potrebne, da bi se izognili problemom s carino.

3.5.

Težka naročila so tista, ki zahtevajo obsežne bibliografske poizvedbe, in tista, ki jih izpolnimo s kopijami zahtevanega dela.

3.6. in 3.7.

Če naročila ne izpolnimo ali če s pošiljko odlašamo, pa o tem ne obvestimo knjižnice, ki naroča, povzročimo dodatno zamudo in negotovost. V deželah brez nacionalnega centra je treba skrbeti, da so naročila, ki jih ni mogoče izpolniti hitro poslana v druge knjižnice. Če to ni mogoče, je treba formular vrniti knjižnici, ki naroča.

4. Pogoji in posredovanje

4.1.

Pri posredovanju fotokopij so knjižnice, tako tiste, ki posredujejo, kot tiste, ki sprejemajo, zadolžene, da upoštevajo pravila, ki jih zahtevajo predpisi o avtorskem pravu.

4.2.

Knjižnica naj originalne dokumente, ki jih je naročila po medbibliotečni izposoji, uporablja v skladu s svojimi veljavnimi pravili, razen če knjižnica, ki izposoja, ne postavlja posebnih pogojev.

4.3.

Izvide je treba poslati z najhitrejšo pošto službo.

Komentar

Ugotovljeno je, da v nekaterih primerih ni mogoče uporabljati letalske pošte, čeprav bi to bilo zaželeno, ker so stroški zanj previsoki in jih niti knjižnica, ki izposoja, niti knjižnica, ki naroča, ne moreta poravnati. Kljub temu pa se močno priporoča uporaba hitrejših metod pošiljanja, kajti počasnejši načini bi povzročili, da bi knjižnice nerade izposojale, in bi bili posamezni uporabniki oškodovani.

5. Rok izposoje

Rok izposoje, ki ga je treba v vsakem primeru posebej in jasno določiti, naj bo običajno en mesec, s tem da ne štejemo časa, ki je potreben za pošiljanje in vračanje dokumenta. Knjižnica, ki izposoja, lahko podaljša ali skrajša rok izposoje. Za podaljšanje roka izposoje je treba prositi knjižnico, ki je poslala gradivo, pravočasno, pred iztekom roka izposoje.

6. Postopki za vračanje

6.1.

Izposojene dokumente je treba vrniti po najhitrejši poti, ki jo pošta omogoča. Zavoji naj nosijo napis: International loans between libraries. International agreement of 1978.

6.2.

Knjižnice, ki vračajo dokumente, morajo upoštevati vsa potrebna določila knjižnice, ki je gradivo izposodila: zavijanje, priporočene pošiljke idr.

6.3.

Izposojena dela je treba poslati direktno v knjižnico, ki je delo izposodila, razen če je posebno določeno, da se pošlje v nacionalni center.

Komentar

6.2.

Posebna navodila se lahko nanašajo na zavijanje pri občutljivih dokumentih ali za priporočene pošiljke pri redkostih.

7. Potrdilo o sprejemu

Sprejema za poslano enoto ali za njeno vrnitev ni treba potrjevati, razen če se to posebej zahteva.

8. Odgovornost za izgubo ali škodo

Od trenutka, ko knjižnica pošlje enoto knjižnici, ki je enoto zahtevala, do trenutka, ko se enota vrne, je knjižnica, ki naroča, praviloma odgovorna za vsako izgubo ali škodo, in mora plačati knjižnici, ki je poslala, polno vrednost za tako izgubo ali škodo, vključno z vsemi administrativnimi stroški, ki jih je imela s tem.

Komentar

V interesu vseh prizadetih je zagotoviti, da so vse enote primerno zavite. Če knjižnice, ki so gradivo poslale, le-tega niso primerno zavile, njenih terjatev za izgubo ali škodo ni mogoče resno obravnavati. Knjižnice, ki pošiljajo, naj pomagajo, kjer je mogoče, pri poštnih poizvedbah v primerih, ko se pošiljka izgubi ali poškoduje.

9. Plačilo

Postopke za ocenitev ali plačevanje je treba do skrajnosti zmanjšati. Plačila je treba izvajati ali opuščati v skladu z dogovori med dvema državama. Plačilo med dvema nacionalnima centroma ali med posameznimi knjižnicami, ki dobivajo ali izposojajo podobno število enot, je treba opuščati. Plačila naj se opuščajo, če je število izvodov poslanih določeni deželi ali knjižnici, tako majhno, da ne opravičuje postopkov, ki so potrebni za ocenjevanje.

Komentar

Poenostavljene metode za plačevanje vključujejo:

- a) predplačilni sistem, pri čemer nacionalni centri ali knjižnice kupijo število kuponov vnaprej, in pošiljajo primerno število kuponov z vsakim naročilom,
- b) deponirana konta, pri čemer razpolaga knjižnica, ki izposoja, z deponirano vsoto knjižnice, ki naroča. Od te vsote odpiše ustrezen znesek pri vsakem izpolnjenem naročilu,
- c) plačevanje pavšalne cene, s čimer bi pokrivali prej povprečne kot posamezne stroške, ali pa poenotenje prispevkov za omejeno število enot. Obe metodi se lahko povezujeta s predplačili ali z depozitnimi konti.

Plačuje lahko nacionalni center, kateremu knjižnice, ki se naročale, povrnejo stroške, ali pa same knjižnice, ki naročajo, v skladu s sistemom, ki je v veljavi v deželi. Zahteve knjižnice, ki posreduje, je treba v vsakem primeru upoštevati, morajo pa biti jasne in preproste.

Možno je uporabljati različne metode za izposajo ali za fotokopije oziroma druge reprodukcije, ki se pošiljajo namesto izposoje: na primer, dve deželi ali skupina dežel se lahko sporazumejo, da uvedejo prispevek za izposajo, ne pa za fotokopije.

10. Statistika

Knjižnice, ki so udeležene v mednarodni izposoji, naj imajo statistično evidenco vseh naročil, ki jih sprejmejo iz drugih dežel, ali pa jih pošiljajo v druge dežele ali evidenco izpolnjenih naročil.

To statistiko je treba poslati vsako leto v nacionalni center ali nacionalnemu društvu, ti pa ga pošljejo IFLInemu uradu za mednarodno izposajo.

Komentar

Zbrana statistika naj vključuje:

1. Celotno število naročil, ki so poslana v tujino, in celotno število vseh rešenih naročil
 - a) z izposajo,
 - b) ali s fotokopijo.
2. Celotno število naročil iz inozemstva in vsa rešena naročila
 - a) z izposajo,
 - b) s fotokopijo.

Najbolje je, da je gornja statistika razporejena po vrstnem redu držav. Kjer ni mogoče zbrati števila pozitivno rešenih naročil, jih je treba oceniti z vzorčnimi primeri.

(Prevedla: Breda Filo, UKM)

Celotno priporočilo o statistiki je objavljeno v IFLA journal, 1977, 3(2)117-126: Statistika mednarodne izposoje.

PRIPOROČILA O UNIVERZALNI DOSTOPNOSTI PUBLIKACIJ, SPREJETA NA
MEDNARODNEM KONGRESU UNESCA/IFLE, PARIZ, 3-7 MAJ 1982

A) Splošna priporočila, ki zahtevajo združeno dejavnost vladnih organov, strokovnjakov in mednarodnih organizacij, na nacionalni ali mednarodni ravni.

1. Osebe pri informacijah naj ima informacijske vire, ki so mu zaupani v skrb, za del celotnega nacionalnega bogastva, v primerih redkih, težko dostopnih gradiv in unikatov pa za del celotnega svetovnega bogastva, ter naj se zaveda svoje odgovornosti do uporabnikov publikacij in informacij.
2. Informatorji naj raziskujejo načine, kako pospeševati uporabo informacijskih virov in služb ter izvajajo raziskave glede možnosti izboljšave metod in tehnik evalvacije branja in informacijskih navad, ki bodo upoštevale zmožnosti in interese uporabnikov in potencialnih uporabnikov.
3. Nadaljujejo naj se raziskave o informacijskih potrebah uporabnikov iz različnih disciplin in različnih akademskih ravni.
4. Po najboljših močeh bi bilo treba pomagati uporabnikom pri opredeljevanju njihovih informacijskih potreb, jih opogumljati k njih izražanju in jih usmerjati k ustreznim kanalom, kot so knjižnice in informacijske službe. Izvedejo naj se raziskave in eksperimenti, s pomočjo katerih bi odkrili najboljši način doseganja tega cilja.
5. Nadaljnji napor naj gredo v smeri odkrivanja in razvijanja tehnik izobraževanja in pomoči uporabnikom pri uporabi informacijskih sistemov in knjižnic.
6. Izobraževanje uporabnikov informacij naj se vključi v redni izobraževalni program na vseh stopnjah, od osnovne izobrazbe naprej. Informacija - in kjer je potrebno, tudi poduk - o različnih možnostih dostopa do publikacij in informacij ter njih izkoriščanja, bi morala biti dostopna vsem uporabnikom.

7. Strokovna izobrazba informatorjev in njihovo nadaljnje izobraževanje naj imata za cilj povečanje dostopnosti publikacij in informacij v odzivanju na potrebe uporabnikov in razvijanju sposobnosti za doseganje tega cilja.
8. Posebno pozornost je treba posvetiti specifičnim potrebam invalidov; kjerkoli je mogoče, je treba s pomočjo dostopnih tehnologij premestiti fizične ovire, s katerimi se soočajo pri svojem prizadevanju za dostopom do informacij. Prav tako velja posebno pozornost posvetiti specifičnim potrebam ljudi, katerih težave pri branju izvirajo iz kakšnega drugega vzroka, ne pa iz fizičnih ali duševnih okvar, na primer tistih, ki so pri branju in jeziku zaostali ter slabih bralcev (vključno s tistimi, ki na branje niso navajeni).
9. Ker se razvija uporaba elektronskega skladiščenja in prenosa besedil, bi bilo treba posebej zagotoviti, da služi le-to izboljševanju in širjenju dostopa in razpoložljivosti, vendar z dolžnim spoštovanjem predpisov o avtorskih pravicah, kot tudi z upoštevanjem pomena zajemanja na ta način publiciranih informacij, da bi tako ohranili zgodovinski spomin, in pa z zagotavljanjem trajnega varovanja takih besedil za sedanje in bodoče generacije.
10. V luči pomembnosti programa univerzalne bibliografske kontrole (UBK) in njegovega dopolnjevanja s programom UDP naj še naprej dobiva vso potrebno podporo izvajanje priporočil, sprejetih na Mednarodnem kongresu nacionalnih bibliografij leta 1977, ki so se v splošnem nanašala na nacionalno in univerzalno bibliografsko kontrolo, posebej pa na ustvarjanje nacionalnih bibliografij, ustanavljanje nacionalnih bibliografskih služb, obvezni izvod ter publikacije medvladnih in mednarodnih nevladnih organizacij.
11. Treba je vzpodbujati, zbirati in omogočati dostop do publikacij v jezikih manjšin.
12. Nacionalni načrti skladiščenja bi morali poskrbeti vsaj za hranjenje vseh domačih publikacij zaradi možnosti poznejše preskrbe prek izposoje ali fotokopij, pač znotraj obstoječe avtorske zakonodaje.
13. V načrtih skladiščenja bi bilo treba razmisliti o omogočanju distribucije dvojnic zainteresiranim strankam znotraj dotične dežele ali drugim deželam. Zaželeno bi bila študija o možnostih najbolj učinkovite in ekonomske poti distribucije duplikatnega gradiva znotraj dežel ali med njimi.

14. Načrti skladiščenja bi morali upoštevati potrebo po zagotavljanju zaščite fizičnih enot, bodisi z ohranjanjem njihove originalne oblike ali pa z uporabo takih metod, kot sta pomanjševanje ali digitalizacija.
15. Ker imata zaščita in varovanje tiskanih in siceršnjih publikacij velik vpliv na izboljševanje njihove dostopnosti in pa z ozirom na resne probleme fizičnega kvarjenja nosilcev informacij zaradi atmosferskih, kemičnih, človeških ali drugih faktorjev, bi moral potekati glavni načrt akcije v zvezi s tem predmetom na naslednjih področjih:
- a) da se države članice lotijo nacionalnih raziskovalnih in razvojnih programov ter se zavzamejo za mednarodno sodelovanje v zaščiti in varovanju nosilcev informacij;
 - b) da se raziščejo metode varovanja v neoriginalnih oblikah ter da se jih ovrednoti in uporabi, kjerkoli je potrebno;
 - c) da se objavljeni rezultati takih raziskav in študij registrirajo v podatkovni zbirki ali kakšnem drugem bibliografskem zapisu;
 - d) da naj bo državam članicam na razpolago pomoč pri izpopolnjevanju specialistov za zaščito in varovanje;
 - e) da naj o napredku na področju zaščite in varovanja in v razvoju novih tehnologij na tem področju redno razpravlja skupina strokovnjakov, ki jo bo ustanovil Unesco, v sodelovanju z ustreznimi mednarodnimi organizacijami.
16. Oceniti je treba izkušnje in učinkovitost obstoječih regionalnih in drugih mednarodnih kooperativnih programov medknjižnične izposoje, da bi tako ugotovili možno vrednost in najprimernejšo naravo takih programov v bodoče.
17. Kjer nosijo knjižničarji osebno odgovornost za gradivo, ki ga imajo na skrbi, bi morali biti oproščeni te odgovornosti v primeru izgube ali poškodbe publikacije, do katere je prišlo v teku medknjižnične izposoje, kot tudi v primeru, če je uporabnik izposoje izkoristil publikacije na nedovoljen način.
18. Dežele, ki imajo ali ki ustvarjajo centralne zbirke za nacionalni fond medknjižnične izposoje, bi morale razmisliti, v kolikšni meri lahko le-te uporabijo tudi kot vir mednarodne preskrbe.

19. V posameznih deželah bi morale knjižnice, založniki, knjigotržci in drugi, ki imajo opravka z dostopnostjo publikacij, pretehtati uveljavljene mehanizme za pospeševanje UDP, da bi tako dognali ovire in težave, razvili načrte in rešitve, opogumljali in vzpodbujali dejavnost vlad in drugih ustreznih organov ter nadzorovali napredovanje.

20. Medvladne organizacije, predvsem organizacije Združenih narodov, bi si morale kar najbolj prizadevati, da izboljšajo kakovost proizvodnje, bibliografsko kontrolo, distribucijo, dostop, razpoložljivost in uporabo svojih dokumentov in publikacij.

B. Priporočila, naslovljena na državne članice v zvezi z zahtevo po dejavnosti na nacionalni in mednarodni.

21. Da bi ustvarili zdrave temelje, ki bi zagotovili pristop do publikacij in njih dostopnost za vse kategorije uporabnikov, priporočamo vsem državam članicam, ki tega še niso storile, da se začno posvečati nacionalnemu načrtovanju knjižničnih in informacijskih služb, upoštevajoč predvsem potrebe uporabnikov informacij.

22. Države članice bi morale videti v neomejeni dostopnosti publikacij resnično javno službo in storiti vse potrebno za zagotavljanje takih pogojev te službe, ki bi ji omogočali največjo hitrost in pa najmanjše možne stroške poslovanja.

23. Da bi v največji možni meri dosegli dostop do informacij in publikacij, morajo biti mesta dostopa razpršena čim bolj ekstenzivno in na široko. Segajo lahko vse od velikih zbirk gradiva, pa prek izposojevalnih knjižnic do informacijskih služb in središč.

24. Zaupne oznake, ki so dodane dokumentom, so resna ovira njihovi dostopnosti. Državam članicam se priporoča, da sprožijo procedure za občasni ponovni pregled in odstranitev enot z zaupnih list, kadar je to mogoče.

25. Vlade in ustrezna medvladna telesa bi morali razmisliti o odstranitvi ovir, ki zadržujejo ali omejujejo dostop do objavljenega gradiva v različnih fizičnih oblikah, na

primer: uvozne in izvozne licence, visoke tarife za poštino in telekomuniciranje, carina in davčne obveznosti, neustrezni zneski trdne valute za nabavo.

26. Vlade in druge organizacije, nacionalne in mednarodne, naj raziščejo problem nekonvencionalnih publikacij, ki jih same izdajajo, še posebej določenih kategorij uradnih publikacij, "sive literature", informacij v obliki elektronskih zapisov in avdiovizuelnih gradiv, ter si prizadevajo za zagotavljanje učinkovite bibliografske kontrole in dostopnosti teh gradiv.
27. Glede na njihovo pomembno vlogo v družbenem in ekonomskem razvoju in razvoju izobraževanja, kot tudi v znanstvenem in tehnološkem raziskovanju, bi morale države članice podpirati in financirati razvoj knjižnic kot visoko prioritetnih naložb, bodisi neposredno bodisi s pomočjo zunanjih virov iz Svetovne banke ali drugih razvojnih bank, Razvojnega programa Združenih narodov, Unesca, bilateralnih organizacij pomoči itd. Države članice bi morale zagotoviti ustrezno financiranje knjižnic, ki bi šle v korak z razvojem znanstvenega in akademskega raziskovanja ter omogočati objavljane njihovih izsledkov. Treba je ukreniti vse potrebno, da bi bila omogočena predplačila subskripcijskih naročil periodike.
28. Glede na to, da je nacionalna nabavna politika učinkovito sredstvo zagotavljanja ustrezne ravni dostopnosti domačih in tujih publikacij, so države članice naprošene, da:
 - a) preučijo, kjer pač obstaja nacionalna nabavna politika, trenutno doseženo in uveljavljeno raven in metode pridobivanja gradiv in ukrenejo vse potrebno, da bi zagotovili njihovo ustreznost v soočenju z zahtevami, ki se obetajo v prihodnosti, ter vzdržujejo ustrezno raven dobave;
 - b) se, kjer ne obstaja nikakršna nabavna politika, hitro lotijo načrtovanja in izvajanja take politike kot sredstva za izboljšanje dostopnosti;
 - c) poskrbijo za to, da je nacionalna nabavna politika tesno povezana z nacionalnim sistemom medknjižnične izposoje in nacionalnim sistemom skladiščenja.

29. Kjer je to možno, naj se zasnujejo podregionalne in regionalne politike, v katerih bi se več držav članic, na podlagi medsebojnega soglasja, lotilo izdelave planskih nabavnih programov v dobrobit vseh sporazumnih strank.
30. Države članice naj bi skrbale, kjer je to izvedljivo, da se publikacije, ki so objavljene v drugih deželah, vendar pa se tičejo dotične države in njenih državljanov ali pa so publikacije njenih lastnih državljanov, prav tako zbirajo v nacionalni knjižnici, če pač obstaja, ali v kakšni drugi ustrezni knjižnici, in to v obliki primarnih dokumentov ali v drugačni obliki (mikrofilmi, faksimilne reprodukcije itd.)
31. Države članice bi morale razmisliti o uvajanju take politike, ki bi zagotavljala ohranjanje gradiv, izločenih iz knjižnic, dokumentacijskih centrov in podobnih ustanov in njihovo nadaljnjo dostopnost tako domačim uporabnikom kot uporabnikom iz drugih dežel ter skrbela za povezanost take politike in sistema z nacionalnim sistemom nabave in medknjižnične izposoje.
32. Države članice naj se lotijo produkcije ali reprodukcije, v mikroobliki ali digitalizirani obliki, celotne pretekle in tekoče proizvodnje svojih vladnih publikacij.
33. Države članice z nacionalno politiko ali sistemom medknjižnične izposoje bi morale raziskati obstoječi fond glede na delež zahtevkov, ki jim je bilo ustrezno in glede na hitrost in ceno preskrbe ter pretehtati njuno primernost zahtevam sedanjega in bodočega trenutka.
34. Države članice brez nacionalne politike medknjižnične izposoje bi morale videti v njenem ustanavljanju eno bistvenih sredstev izboljšanja dostopnosti. Z mednarodno pomočjo in podporo od drugod naj se lotijo poskusnih projektov za uvedbo takega nacionalnega medknjižničnega sistema, ki bo služil kot vzorec vsem drugim.
35. Vsaka država članica bi morala imeti za svoj cilj omogočanje dostopnosti domačih publikacij tako drugim deželah kot svojim lastnim državljanom, in to bodisi preko izposoje bodisi z reprografskimi kopijami znotraj obstoječe avtorske zakonodaje.

36. Vsaka država članica naj bi določila ali osnovala nacionalni center ali več po možnosti v povezavi z obstoječimi institucijami, ki bi nadzoroval izdajanje in prejemanje mednarodnih zahtevkov in zbiral statistiko mednarodne izposoje. Kjer to ustreza situaciji v deželi bi lahko taki centri delovali tudi kot kanali izdajanja in sprejemanja zahtev. Poleg tega bi morali sodelovati v načrtovanju, razvoju in nadziranju nacionalnega in mednarodnega sistema medknjižnične izposoje.
37. Da bi se olajšala mednarodna izposoja, je priporočljiva uporaba Iflinih principov in smernic mednarodne izposoje.
- C) Priporočila, naslovljena posebej na Unesco in Iflo, z zahtevo po individualni ali skupni akciji v povezavi z UDP
38. Unesco bi se moral lotiti študije problemov, ki zadevajo nacionalni tisk šele od nedavnega neodvisnih držav članic, katerih gradivo je zdaj dostopno le v knjižnicah in drugih ustanovah zunaj držav njegovega izvora. Unesco naj znotraj svojih programov pomoči državam članicam pripomore k identifikaciji in najdevanju nahajališč takih materialov kot prednostni nalogi v kontekstu UBK in UDP.
39. S pomočjo Unesca naj se izpelje v eni državi članic poskusni projekt zasnutka in izvedbe nacionalne nabavne politike in sistema kot vzorca za možno aplikacijo v drugih deželah.
40. Unesco naj terja od držav članic, ki še niso ratificirale njegovih konvencij o izmenjavi publikacij in vladnih publikacij, da to store in sprožijo ustrezne mehanizme za izvrševanje teh konvencij, kot so osrednja posredovalna telesa za izmenjavo publikacij.
41. Unesco naj vzpodbuja raziskovalce, da oddajajo kopije poročil in publikacij, ki so nastale kot rezultat raziskovanja v deželah v razvoju, v narodno ali osrednjo knjižnico dežele, kjer je raziskava potekala.
42. Unesco in IFLA naj prevzameta pokroviteljstvo nad študijo o možnosti ustanavljanja banke mikrofilmov za preskrbo z željenimi kopijami dokumentov in publikacij.

43. Unesco, IFLA in druge ustrezne organizacije bi se morale lotiti ali zbrati skupaj študije primerov s kvalitativnimi in kvantitativnimi podatki, pomembnimi za dostopnost gradiv.
44. Unesco bi moral v sodelovanju z Iflo pomagati deželam pri načrtovanju in izpeljavi nacionalnih knjižničnih in informacijskih služb in to s sodelovanjem pri določanju ciljev in pripravi smernic, s tem, da preskrbi strokovnjake in z nakazovanjem možnih alternativ.
45. Kjer so pogoji za to primerni, se je treba ob podpori Unesca in drugih ustreznih organizacij lotiti študij o možnosti razvijanja regionalne (večnacionalne) politike in sistemov medknjižnične izposoje.
46. Unesco in Ifla naj še naprej podpirata relevantne raziskave in namenjata ustrezna sredstva za nadzorovanje učinkovitosti programa UDP.
47. Unesco in Ifla naj še naprej podpira UDP:
 - a) tako da jo še bolj popularizirata z razširjanjem raziskovalnih izsledkov in publikacij;
 - b) z organiziranjem regionalnih in domačih srečanj, namenjenih iskanju rešitev, ki so uporabne na teh nivojih in s pospeševanjem njihove izvedbe;
 - c) s prizadevanjem za skladnost razvoja v različnih deželah;
 - d) s pripoznavanjem pomembne vloge velikih svetovnih raziskovalnih knjižnic za varovanje in oskrbo neizmernih virov in zbirk kot sestavnega dela zagotavljanja trajne dostopnosti publikacij.

D) Priporočila, naslovljena na Svetovni knjižni kongres

48. Kongres svetuje, da se Svetovnemu knjižnemu kongresu posredujejo naslednja priporočila:

- (I). da naj dajo vlade največjo prednost razvoju domačega objavljajanja, posebej objavljajanja v narodnih jezikih in jezikih manjšin, pospeševanju pismenosti in izobraževanja ter razširjanju informacij;
- (II) da naj založniki, trgovci in knjižničarji v primeru potrebe ustanovijo ali izboljšajo profesionalna združenja in tako ustvarijo ustrezno infrastrukturo za razvoj publiciranja in preskrbo publikacij; ta telesa bi morala med seboj sodelovati, da bi tako zagotovila koordiniran razvoj v zadevah splošnega pomena;
- (III) da naj ustrezna strokovna združenja uvedejo izobraževalne in učne programe za založnike in trgovce, posebej da bi pripomogli trgovcem k večji učinkovitosti;
- (IV) da naj vlade v posameznih deželah nudijo neposredno finančno podporo založnikom otroške in vzgojne, kot tudi znanstvene literature.
- (V) da naj bo na lokalni ravni vloženega več truda, po možnosti z začetno državno podporo, v proizvodnjo papirja in drugih osnovnih materialov, ki so potrebni za objavljajanje, po mednarodno konkurenčnih cenah in kakovosti; da naj se z razvijanjem strojev in tehnologije izkoriščajo lokalno dostopne surovine, ob primerni skrbi za trajno vrednost proizvoda;
- (VI) da naj se ovrednoti vloga nacionalnih svetov za razvoj knjige in njihovih ekvivalentov kot učinkovitih akcijskih gibal.

(Prevedla Seta Knop, NUK)

Prev. iz: Maurice Line, Stephen Viskers: Universal availability of Publications (UAP), München etc. 1983 (IFLA publications; 25)

KAKO ORGANIZIRATI MEDNARODNO MEDKNJIŽNIČNO IZPOSOJO V SLOVENIJI

Vlasta Baš

Sedanji sporazum o mednarodni medknjižnični izposoji ima zelo jasna načela o pravilih poslovanja med knjižnicami. Zato je nujno, da tudi pri nas ta problem rešimo na novih temeljih, ki jih je leta 1978 postavila IFLA.

Kaj je bistveno v teh načelih? Predvsem mora vsaka dežela oblikovati svoj lastni sistem medknjižnične izposoje, ki hkrati ustreza mednarodnim Ifflinim pravilom. Določiti mora enega ali več izposojevalnih centrov, ki imajo pogoje za takšno delovanje. V Sloveniji moramo torej šele oblikovati (verificirati) knjižnične centre, ki bodo opravljali medknjižnično izposajo samostojno ali pa s posredovanjem iz enega centra, npr. iz Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, ki hrani vso nacionalno zbirko gradiv. Za tak center je tudi pomembno, da ima ustrezen centralni katalog tuje literature, ki prihaja v deželo. Tujo publikacijo namreč lahko naročimo le tedaj, če je v lastni deželi ni.

V primeru, da bi se v Sloveniji odločili za en nacionalni center za mednarodno medknjižnično izposajo, kakor to priporoča IFLA, potem bi medknjižnična izposoja potekala tako, da vsa naročila v tujino potekajo s posredovanjem nacionalke, gradivo pa se potem distribuira v določene podsisteme za mednarodno medknjižnično izposajo. Ker gre tu v glavnem za posredništvo, se nam ob neurejeni nacionalni mreži za medknjižnično izposajo resno odpira vprašanje, katere knjižnice v SR Sloveniji imajo take pogoje, da bi lahko s posredovanjem NUK direktno prejemale knjižno gradivo, naročeno iz tujine. Nov poslovnik, oziroma sporazum predvideva namreč, da nacionalni center samo posreduje zahtevek za medknjižnično izposajo publikacije, le-to pa potem knjižnica, ki gradivo posodi, direktno pošlje knjižnici, ki je gradivo naročila. Knjižnice, ki si bodo pridobile gradivo na ta način, bodo seveda morale tudi vračati knjižno gradivo v tujino direktno, brez posredovanja NUK. Seveda pa bo mogoče na ta način poslovati samo s knjižnicami,

ki jih bo tudi tujina priznala kot zanesljiv podsistem, zlasti ko gre za izposojanje originalov. S tem bodo knjižnice, ki prevzamejo funkcijo podsistema za medknjižnično izposojanje, prevzele tudi vso odgovornost za gradivo, tj. za varovanje, nadzor v čitalnici in pravočasno vračanje.

Kako pa ravnamo sedaj pri nas? Zaradi splošnih zahtev o univerzalni dostopnosti informacij in publikacij, je bilo sprejeto priporočilo, naj NUK v Ljubljani daje iz tujine naročeno gradivo v uporabo vsaki večji knjižnici v Sloveniji, ki je to gradivo naročila. Sprašujem se, ali je prav, da tako ravnamo, saj ne vemo, ali ima vsaka knjižnica primerno čitalnico za uporabnike in stalni nadzor v njej. Če tega ni, kaj potem. Po pravilih iz sporazuma uporabnik ne more vzeti publikacije s seboj na dom, niti je ne more uporabljati v svojih lastnih službenih prostorih. Tako npr. osrednja bavarska knjižnica Bayerische Staatsbibliothek v Muenchenu prepoveduje NUKu vsako nadaljnje izposojanje neki drugi knjižnici. Če si torej neka knjižnica v Sloveniji izposodi gradivo iz BSD, mora naročnik uporabljati to gradivo izključno v prostorih NUK, saj smo v nasprotnem primeru kršitelji sporazuma. Verjamem, da bi nam knjižnica, če bi ugotovila, da kršimo dogovorjena pravila, kaj hitro ustavila nadaljnje pošiljanje gradiv. Tu potem nastajajo težave, ki so v sedanjem neizdelanem sistemu za mednarodno medknjižnično izposojanje pri nas tekoče na dnevnem redu.

V drugem primeru pa imamo poleg nacionalnega več drugih popolnoma samostojnih knjižničnih centrov, ki so vključeni v mednarodno medknjižnično izposojanje. Taka knjižnica mora biti na ustreznem strokovnem nivoju in dovolj znana, imeti mora vsa potrebna bibliografska pomagala, npr. tuje nacionalne bibliografije, dostopen centralni katalog tujih monografskih publikacij in periodike in podobno. Predvsem pa mora imeti taka knjižnica zagotovljena devizna sredstva za ta namen. Mednarodne obrazce za medknjižnično izposojanje moramo namreč kupovati v tujini, npr. od British Library ali od Ifle. Da mora imeti taka knjižnica, ki v medknjižnični izposoji samostojno posluje, tudi čitalnico z nadzorom, je samo po sebi razumljivo. Naštela sem le dva modela sistema medknjižnične izposoje, čeprav obstajajo še drugi, vendar je to stvar skupne odločitve. V nobenem primeru pa ni dobro, da doslej tega problema še nismo rešili v skladu z Iflinimi priporočili.

Marija Kravos

Navodilo o izposojanju knjig med knjižnicami v Sloveniji je staro že nekaj desetletij (Ur. l. LRS 15/1962), pa vendar opažamo, da veliko uporabnikov še vedno ne pozna te možnosti. V raziskavi, ki smo jo opravili v NUK maja 1988, je le 45 % uporabnikov odgovorilo, da pozna to možnost izposoje gradiva, 3 % jih na to vprašanje ni odgovorilo, kar 52 % pa jih je izjavilo, da tega načina izposoje gradiva niso poznali. (M. Popovič: Študij uporabnikov ... Ljubljana 1988). Kakšen bi bil izid take ankete v drugih krajih Slovenije, seveda ne vemo, lahko pa si mislimo. Samokritično lahko ugotovimo, da smo tako v NUK kakor tudi vsi, ki delujemo v KIS SRS premalo storili, da bi naši uporabniki poznali možnost izposoje publikacij in drugega knjižničnega gradiva iz drugih knjižnic, tako na področju Slovenije in Jugoslavije kakor tudi iz tujine.

MEDNARODNI SPORAZUM ZA MEDKNJIŽNIČNO IZPOSOJO

Mednarodna bibliotekarska organizacija IFLA - Odbor za medknjižnično izposajo je že leta 1978 (ponovno pregledano 1983) sprejel sporazum o medknjižnični izposoji, ki bi ga morali poznati vsi delavci knjižnic, ki so vključene v KIS in so vpisane v register knjižnic pri NUK. Na osnovi teh navodil bi morali čimprej sprejeti še lastna, slovenska pravila za medknjižnično izposajo, smotrna pa bi bila tudi naša prizadevanja, da bi vse postopke poenotili v vsej Jugoslaviji. V praksi namreč opažamo, da ravno neenotni postopki naročanja, pošiljanja, vračanja, zaračunavanja uslug, statistike in drugo, močno ovirajo hitro in kvalitetno zadovoljevanje potreb naših uporabnikov tako v Sloveniji in Jugoslaviji, kakor tudi izven meja naše države. Tu bi radi poudarili, da podpiramo napore republiške matične službe, da stari obrazec za medknjižnično izposajo čimprej zamenjamo z novim, tridelnim obrazcem. Ta naj bo obvezen za vse knjižnice in INDOK centre, ki se vključujejo v mrežo medknjižnične izposoje. S tem bi opustili naročanje gradiva z dopisi, strokovni delavci v knjižnicah in INDOK centrih pa bodo dolžni zadolžnice izpolnjevati natančno (tu predvsem mislim na citiranje podatkov),

in na pisalnem stroju. Uporabljane bodo lahko še druge tehnike. Ne bo pa odveč, če bodo v zadolžnici navedli tudi bibliografski vir ali pa celo priložili fotokopijo reference.

Medknjižnična izposoja gradiva iz knjižnih zalog NUK v zadnjih letih, kljub navedenim ugotovitvam strmo narašča (v letih od 1984 - 1987 se je povečala kar za 48 %). Paleta knjižnic in INDOK centrov, ki si želijo izposoditi gradivo v NUK, je vedno bolj pisana, zato je potreba po sprejemu novih pravil za medknjižnično izposajo še toliko večja. V njih naj bi bili definirani vsi postopki, pravice in dolžnosti tako knjižnic, ki gradivo posojajo, kakor tudi knjižnic, ki si ga izposojajo.

MREŽA MEDKNJIŽNIČNE IZPOSJOJE IN OBVEZNI IZVOD

Slovenske knjižnice v NUKu praviloma naročajo srbokroatiko in inozemiko ter vso sloveniko, ki je na svojem področju nimajo - predvsem tisto pred letom 1972, ko nekatere osrednje študijske knjižnice (SIK II) še niso prejemale kompletnega obveznega izvoda. NUK iz obveznega tiska prejema dva izvoda, od katerih je prvi arhivski, drugi pa namenjen uporabi. S tem izvodom ne moremo pokriti potreb vseh uporabnikov, za nakup zadostnega števila dvojnic pa je sredstev vedno premalo. V praksi opazamo, da si marsikatera slovenska knjižnica želi izposoditi v NUK tudi tiste slovenske knjige, ki so izšle po letu 1972, kljub temu, da je njihova področna študijska knjižnica prejela obvezni izvod. Le-ta bi po našem mnenju morala zadovoljevati potrebe uporabnikov po tej literaturi na svojem območju.

Veliko naročil za slovensko knjigo prihaja tudi iz knjižnic iz drugih jugoslovanskih republik. Zdi se, da je mreža medknjižnične izposoje tudi tam slabo razvita. Vse nacionalke v Jugoslaviji prejemajo obvezni izvod, enako kot ga mi prejemamo iz drugih republik. Tega obdelamo in dajemo v uporabo v naši republici. Menimo, da bi bile nacionalne knjižnice v drugih republikah dolžne storiti enako s slovenskim obveznim izvodom.

DOSTOPNOST TUJIH MONOGRAFSKIH IN SERIJSKIH PUBLIKACIJ

Naročila za tuje knjige in kopije člankov iz tujih serijskih publikacij prihajajo iz vse Jugoslavije. Iz lastnih knjižnih zalog lahko zadovoljimo potrebe mnogih uporabnikov s področja humanističnih in tudi družboslovnih ved ter s področja biblio-

tekarstva. NUK deluje tudi kot posrednik v medknjižnični izposoji. To velja predvsem za publikacije, katerih nahajališča ugotovimo v centralnem katalogu tujih monografskih in serijskih publikacij v knjižnicah Slovenije, ki ga vodimo v NUK. Vse prispele zadolžnice analiziramo, po potrebi dopolnimo z manjkajočimi podatki in jih posredujemo knjižnicam, ki to gradivo imajo. V primeru, da teh ni mogoče najti niti v centralnem katalogu niti kako drugače, niti v Sloveniji niti v Jugoslaviji (preko JBI), uporabnikom svetujemo, da jih naročijo iz tujine. Pri iskanju tujih monografskih publikacij, ki žal še niso računalniško obdelane, ugotavljamo naslednje pomanjkljivosti:

Monografske publikacije so v tem katalogu urejene samo abecedno-imensko, zato je pri iskanju gradiva potrebno imeti točne bibliografske podatke (avtorja oz. pri anonimnih točen naslov). - Če na zadolžnicah, oziroma v dopisih citiranih publikacij v katalogu ne najdemo in če posumimo, da podatki morda niso pravilni, jih preverjamo v bibliografijah ali drugih priročnikih v naši kar bogati referenčni zbirki. Na ta način večkrat odkrijemo iskano literaturo na naših tleh.

Ugotavljamo še, da nekatere knjižnice še vedno ne pošiljajo katalognih listkov vseh tujih novitet v centralni katalog knjižnic Slovenije v NUK. Tako dostopnost teh publikacij ni možna. In še: v sedanjem prehodnem obdobju, ko nekatere knjižnice avtomatizirajo svoje postopke, opuščajo klasične kataloge in oblikujejo lastne baze podatkov, ki niso kompatibilne z računalniško podprtim vzajemnim katalogom v SFRJ, informacije o tujih monografskih publikacijah zopet niso zbrane na enem mestu.

Do informacije o nahajališču gradiva v Sloveniji in Jugoslaviji torej večkrat ne moremo priti, zato so naši uporabniki, kljub že zelo visoki ceni, prisiljeni publikacije naročati iz tujine. Zgodi se pa že, da se marsikdo zaradi visokih stroškov medknjižnični izposoji iz tujine odpove. Tu so predvsem prizadeti uporabniki iz finančno slabše stoječih fakultet (npr. Filozofske fakultete) in seveda študenti.

Ne morem si kaj, da ne bi v našem prispevku omenila še problema dostopnosti nekonvencionalnega gradiva - posebno gradiv s simpozijev in kongresov. Težave nastopajo že pri pridobivanju domačih tovrstnih gradiv. Še težje pa je s pridobivanjem gradiv, oziroma informacij o nahajališčih gradiv s simpozijev in kongresov, ki so bili v tujini. V NUK-u imamo centralni katalog tega gradiva, vendar zaradi neenotne katalogizacije, je to le težko najdljivo. Po neuspelem poiskusu iskanja tega gradiva

v centralnem katalogu, ga pogosto iščemo še pri eventuelnih udeležencih. Če jih odkrijemo, nam gradivo prijazno posodijo ali celo darujejo. Pripomnimo pa naj, da bi bilo dobro doseči, da bi udeleženci teh srečanj obvezno oddajali gradiva vsaj knjižnicam v lastni delovni organizaciji, inštitutu, fakulteti itd., listke o nahajališčih pa bi knjižnice oddajale v centralni katalog kongresnega gradiva Slovenije pri NUK. Kajti, če ne bomo vložili v to več naporov, bodo ta dragocena gradiva - največkrat najnovejša znanstvena dognanja, še vedno ostajala zaprta v predalih udeležencev in nedostopna vsem tistim uporabnikom, ki se teh srečanj niso mogli udeležiti, gradivo pa jim je pri njihovem znanstveno raziskovalnem delu nujno potrebno.

V svojem prispevku sem poskušala nakazati le nekaj problemov, s katerimi se srečujem pri svojem vsakdanjem delu, z željo, da bi jih s skupnimi napor prišli odpravljati v splošno korist vseh uporabnikov KIS Slovenije in Jugoslavije in vseh tistih, ki pošiljajo svoja naročila k nam iz tujine.

IFLA - IATUL TELEX - KRATICE (KODE)

(Izdaja 1966)

1. NAVODILO ZA UPORABO

1a. OPOZORILO

Tako bibliotekarje kot teleprinteriste prosimo naj pazljivo preberejo navodila z naslednjimi telex kraticami in ustreznimi besedili. Kakor hitro se z njimi temeljito seznanijo, jih lahko tekoče in s pridom uporabljajo ne le v domači, marveč tudi v mednarodni medknjižnični izposoji.

1b. PRIHRANEK STROŠKOV IN PREMOSTITEV JEZIKOVNIH PREPREK

Tekoča uporaba TK, ki so jih sestavili dokumentalisti in TELE strokovnjaki, bistveno skrajša čas prenosa in stroške, obenem pa odpravlja tudi nastajajoče jezikovne probleme.

1c. KOMBINACIJA KRATIC, ŠTEVILK IN NASLOVOV

Večinoma zadostuje, da kombiniramo IFLA-IATUL TK, številko naročila in naslov publikacije. IFLA TK so sestavljene tako, da jih ni mogoče zamenjati z mednarodnimi kraticami, ki veljajo v mednarodnem poštnem prometu in z uradnimi CCITT kraticami (npr. EEE, MOM, OCC). Tako je mogoče brez nadaljnjega kombinirati oba TK-ključa pomenskih znakov s številko naročila in z bibliografskim opisom.

PRVI PRIMER

- Polno izpisano sporočilo

Št. 423. Prosimo, da nam prek medknjižnične izposoje pošljete: Teilhard de Chardin, P.: Lettres de voyage 1923-1955. Paris 1962. Prosimo za odgovor do 15.5.1965.

- Isto sporočilo, spisano s telex-kraticami

ifla. nr 423 fsl: teilhard de chardin, p: lettres de voyage 1923-1955. paris 1962. tab 15.5.1965.

DRUGI PRIMER

Polno izpisano sporočilo

Št. 528. Prosimo, da nam pošljete mikrofiliš: Journal Am. Chem. Soc. 85(1963) št. 19 str. 2856-67, Yates, P. M. J. Jorgenson. Photodimeric cage compounds, 1.

Isto sporočilo, izpisano s TK

ifla: nr 528 fds dmi: j. am chem soc. 85 (1963) nr 19 p 2856-67 yates, p and jorgeson, mj. photodimeric cage compounds 1.

1d. ODGOVORI

Na enak način lahko na vprašanja tudi odgovarjamo in jih s TK tako znatno skrajšamo.

TRETJI PRIMER

Polno izpisan primer

V zvezi z vašo prošnjo št. 1623 smo vam poslali zahtevano fotokopijo.

Isti odgovor, izpisan s TK

ifla: byn 1623 qsd dap.

2. SEZNAM IFLA-IATUL - TELEX - KRATIC

IFLA: Sledi tekst za uporabo IFLA-IATUL TK

v angleščini

1. SKUPINA

A - General symbols
ALB - Library
AMC - Thank you
ARR - Reminder
AUC - Union catalogue

Druge (CCITT) TK z začetnico A

ABS - Absent subscriber,
office closed

2. SKUPINA

B - References for inquiries
BON - Re our inquiry (number)
BYN - Re your inquiry (number)

Druge (CCITT) TK z začetnico B

BK - I cut off

3.

D - Categories of documents
DAO - Original
DAP - Photocopy
DAT - Translation
DAX - Xerocopy
DMC - Micro-opaque card
DMI - Microfiche
DMF - Microrollfilm

v slovenščini

A - splošni znaki
ALB - knjižnica
AMC - hvala
ARR - opomin
AUC - centralni katalog

ABS - naročnik odsoten,
služba zaprta

B - v zvezi s
poizvedbami
BON - v zvezi z našo
poizvedbo (št.).
BYN - v zvezi z vašo
poizvedbo (št.).

BK - prekinjam zvezo

D - vrsta dokumentov
DAO - izvirnik
DAP - foto kopija
DAT - prevod
DAX - kseroks kopija
DMC - mikro kartica
DMI - mikrofiš
DMF - mikrofilm

Druge (CCITT) TK z začetnico D

DER - Out of order
 DF - You are in communication with the called subscriber

DER - motnje
 DF - imate zvezo z zahtevanim naročnikom

4.

F - Requests for action
 FBB - Will you please locate

F - poizvedbe
 FBB - prosimo, da ugotovite, kje ... se nahaja

FIF - Will you please inform us about
 FLR - Will you do a literature search about

FIF - prosimo, da nas obvestite
 FLR - prosimo, da nam poiščete literaturo o

FLT - Will you please forward list of titles of

FLT - prosimo, pošljite nam seznam naslovov o

FRN - Will you please renew

FRN - prosimo, da nam podaljšate

FRS - Will you please reserve

FRS - prosimo, da nam rezervirate

FRT - Please return following literature; renewal not possible

FRT - prosimo, da nam vrnete naslednjo literaturo; podaljšanje ni mogoče

FSD - Will you please send us

FSD - prosimo, pošljite nam

FSL - Will you send us on loan

FSL - prosimo vas, da nam izposodite

CCITT TK z začetnico F ni.

5. SKUPINA

L	- General answers	L	- splošni odgovori
LCO	- Your request is being attended to by as	LCO	- vaš zahtevek bomo upoštevali
LFW	- Your request is forwarded to	LFW	- vaš zahtevek smo poslali naprej
LSG	- We suggest to you	LSG	- priporočamo vam

CCITT TK z začetnico L ni.

6. SKUPINA

Q	- Positive answers	Q	- pozitivni odgovori
QBB	- Bibliographically located	QBB	- bibliografsko ugotovljeno
QPR	- Present at	QPR	- na razpolago pri
QRN	- We renewed for you	QRN	- podaljšali smo vam do
QRS	- We reserved for you	QRS	- rezervirali smo vam
QSD	- We forwarded to you	QSD	- odposlali smo vam
QSL	- We forwarded to you on loan	QSL	- prek izposoje smo vam poslali

CCITT TK z začetnico Q ni.

7. SKUPINA

T	- Message with time factors	T	- sporočila z naznačenim rokom
TAB	- Please answer before	TAB	- prosimo, odgovorite pred
TMB	- Please send us material before	TMB	- prosimo, pošljite gradivo pred
TXA	- No answer possible before appointed date	TXA	- ne moremo vam odgovoriti pred dogovorjenim rokom

Druge (CCITT) TK z začetnico T.

TAX - What are the charges?/
The charge is

TEST MSG- Please send a test
message

THRU - You are in communication
with a telex position

TPR - Teleprinter

TAX - koliko znašajo
stroški ?/
Stroški znašajo

TEST MSG - prosimo,
pošljite
poskusni tekst

THRU - imate zvezo s
telex naročnikom

TPR - teleprinter

8. SKUPINA

X - Negative answers

XBB - Bibliographically not
located

XCK - Your inquiry is not OK,
please correct

XCO - Regret not possible to
consider your request

XCT - Your inquiry is not
complete, please
supplement

XNA - Not available

XND - We are not able to deliver

XNT - Temporarily not available

XOL - Not for loan

XPN - We do not possess

XPY - We do not yet possess

XRN - Renewal not possible

XRS - Reservation not possible

X - negativni
odgovori

XBB - bibliografsko
neugotovljivo

XCK - vaše vprašanje
ni točno,
prosimo
popravite

XCO - žal, vašega
zahtevka ne
moremo rešiti

XCT - vaš zahtevek je
nepopoln, prosimo
za dopolnitev

XNA - ni na razpolago

XND - ne moremo vam
dobaviti

XNT - za zdaj ni na
razpolago

XOL - ne izposojamo

XPN - nimamo

XPY - še nimamo

XRN - podaljšanje ni
mogoče

XRS - rezervacija ni
mogoča

CCITT - TK z začetnico X ni.

(Prevedla: Ančka Korže-Stražnar)

Prev. iz: International loan services and union catalogues. -
A manual issued under the auspices of the IFLA
section on interlending. 2. Compl. revised edition
Frankfurt am Main. 1980. - (Zeitschrift für
Bibliothekswesen).

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA
NATIONAL AND UNIVERSITY LIBRARY
BIBLIOTHÈQUE NATIONALE ET UNIVERSITAIRE

Številka — No.: 014-209/2-87

Datum — Date: 22.12.1987

Vol znak — Ref.

Z A P I S N I K

1. seje Strokovnega sveta za knjižničarstvo SR Slovenije,
ki je bila 18.12.1987 ob 9.30 v Narodni in univerzitetni
knjižnici v Ljubljani

Prisotni člani:

Varja Praznik, Lučka Čehovin, Dane Zajc, dr. Duška Krnel-
Umek, Božo Premrl, Darja Rome, Tomo Martelanc, Ivo Zrim-
šek, Stane Čehovin, Hanžek Matjaž, Tomše Romana, Ambrožič
Melita, Filo Breda, Pejanovič Smilja

Drugi prisotni:

Martina Šircelj, M. Nedovič, Miša Sepe, Irena Marinko

Dnevni red:

1. Pregled zapisnika 3. seje
2. Obravnava poročila o delu
3. Konstituiranje strokovnega sveta za knjižničarstvo
4. Obravnava predloga za načrt dela
5. Finančno poročilo in finančni načrt
6. Informacija o začetku visokošolskega študija bibliotekarstva
na Filozofski fakulteti
7. Informacija o razvoju računalniško podprtega knjižnično-
informacijskega sistema
8. Razno

AD 1

Sejo je zaradi odsotnosti predsednice tov. Levovnikove vodil do 4. točke dnevnega reda namestnik predsednice, tov. Zrimšek.

Tov. Marinkova, tajnica Strokovnega sveta, je poročala, da so bili vsi sklepi Strokovnega sveta za knjižničarstvo izvršeni. Na pripombo, da tov. Šircljeva, pomočnica ravnatelja NUK, še ni prejela vabila za sodelovanje v komisiji Raziskovalne skupnosti Slovenije, je tov. Nedovičeva pojasnila, da še ni bilo nobenega sestanka, da pa bo tov. Šircljeva zagotovo vabljen.

1. SKLEP: Člani so zapisnik 3. seje sprejeli.

AD 2

Tov. Zrimšek je na kratko obrazložil poročilo o delu Strokovnega sveta za knjižničarstvo v dosedanjem mandatnem obdobju in še posebej v zadnjem letu. Nato je tov. Tomo Martelanc, ravnatelj NUK, povedal, da se je Strokovni svet v tem času lepo uveljavil in dobro opravil vrsto nalog ter zaželel uspešno delo tudi članom Strokovnega sveta za knjižničarstvo v prihodnjem mandatnem obdobju. Temu mnenju se je pridružil tudi tov. Čehovin, ki je posebej pohvalil delo dosedanje predsednice tov. Levovnikove in obžaloval da je pri vsem prizadevanju članov Strokovnega sveta za knjižničarstvo sporazumevanje v določenih zadevah teklo nekoliko prepočasi.

2. SKLEP: Člani potrdijo poročilo Strokovnega sveta za knjižničarstvo.

AD 3

Tov. Zrimšek je predstavil nove člane Strokovnega sveta za knjižničarstvo in prosil prisotne, naj predlagajo predsednika

za novo mandatno obdobje. Tov. Tomo Martelanc je predlagal tov. Čehovina in svoj predlog utemeljil z dejstvom, da je bil tov. Čehovin že doslej član Strokovnega sveta za knjižničarstvo, da kot dosedanji ravnatelj Goriške knjižnice Franceta Bevka dobro obvlada knjižničarstvo, pa tudi sedanje naloge na Komiteju za izobraževanje bodo doprinesle k dobremu delu Strokovnega sveta.

Predlagani je opozoril, da so med člani sveta taki, ki veliko strokovneje obvladajo probleme knjižničarstva in predlagal, naj še enkrat razmislijo o kandidatu za predsednika. Po razpravi so soglasno sprejeli

3. SKLEP: Predsednik Strokovnega sveta za knjižničarstvo za novo mandatno obdobje je tov. Stane Čehovin, njegova namestnica pa tov. Breda Filo iz Univerzitetne knjižnice Maribor.

Nato se je tov. Čehovin v imenu obeh prisotnim zahvalil, jih prosil, da redno hodijo na seje in se aktivno vključujejo v delo Strokovnega sveta, kajti le tako bo svet uspešno deloval.

AD 4

Tov. Čehovin je na kratko opisal predlog za načrt dela, pri čemer je predlagal, naj bi se Strokovni svet ne držal načrta preveč togo, pač pa prilagodil delo dogajanju v družbi.

V razpravi o vsebini načrta so člani Strokovnega sveta izrazili zlasti naslednja mnenja:

- analize knjižnic, ki jih pripravi matična knjižnica NUK, naj bodo poglobljene, zato se jih razporedi v okviru štirih let v skladu z delovnim načrtom matične službe;
- financiranje matične službe bo potrebno obravnavati v letu 1988

- Strokovni svet za knjižničarstvo po zakonu o knjižničarstvu, sicer nima pooblastil glede verificiranja, vendar bi bilo to verjetno smiselno in se je potrebno o tem dogovoriti z republiškim komitejem za kulturo;
- potrebna je boljša povezava Strokovnega sveta s samoupravnimi skupnostmi, zato naj se imenuje za vsako delegacijo vodjo, ki bo zadolžen za operativno povezavo s skupnostmi;
- nedorečena je metodologija dela Strokovnega sveta za knjižničarstvo, zato bo potrebno spremeniti poslovnik in sprejeti ustanovitveni akt;
- združiti je treba 2. in 3. alineje na str. 3 ter imeti razširjeno razpravo o problematiki dela bibliotekarskega razvojnega centra;
- ločiti je treba notranje organizacijske in razvojne naloge;
- črtajo naj se zadnje 4 alineje na str. 2 ter naredi nekaj popravkov na strani 3: v zvezi z matičnimi knjižnicami Strokovni svet svet predlaga imenovanje matičnih knjižnic, izpolnjevanje pogojev za matične knjižnice, kontrola izpolnjevanja pogojev za matične knjižnice. Utemeljil je tudi pomen ankete o uporabnikih v NUK;
- črtajo naj se ponavljanja načrta, delo naj se uredi po problemskih sklopih;

Nato so člani sprejeli:

- 4. SKLEP:** Strokovni svet za knjižničarstvo ugotavlja, da delovni načrt vsebuje bistvene probleme, ki jih bo obravnaval v letu 1988. Zadeve se redakcijsko in stilistično uredi in da v soglasje na naslednji seji.

5. SKLEP: Za vodje delagacij so bili določeni:

- a) za delagacijo Kulturne skupnosti Slovenije tov. Varja Praznik
- b) za delagacijo Izobraževalne skupnosti Slovenije tov. Stane Čehovin
- c) za delegacijo Raziskovalne skupnosti Slovenije tov. Breda Filo

AD 5

Tov. Martelanc je podal finančno poročilo za leto 1987. Po krajši razpravi o možnostih v letu 1988 je Strokovni svet sprejel:

6. SKLEP: Potrdi se finančno poročilo za leto 1987. Sprejme se finančni načrt za leto 1988, čeprav ni znano, kakšne razmere bodo vladale. V prihodnje bomo obravnavali to problematiko na seji Strokovnega sveta za knjižničarstvo v začetku decembra.

AD 6

Tov. Čehovin je opravičil dr. Berčiča zaradi odsotnosti. Izvlečke iz poročila o visokem šolstvu je na osnovi pismene informacije podal tov. Tomo Martelanc.

6. SKLEP: Uvedba visokošolskega študija pomeni napredek za bibliotekarstvo. Člani Strokovnega sveta za knjižničarstvo sprejmejo informacijo in predlagajo, da bi razmislili o možnosti uvedbe podiplomskega študija.

AD 7

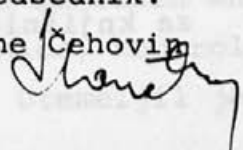
O razvoju računalniško podprtega knjižnično informacijskega sistema je govoril tov. Martelanc, nato pa ga je s prezentacijo dopolnil tov. Kobe.

Na koncu seje je tov. Čehovin zaželel članom Strokovnega sveta za knjižničarstvo uspešno delo na področju knjižničarstva v letu 1988.

Seja je bila končana ob 13. uri.

Predsednik:

Stane Čehovin

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA
NATIONAL AND UNIVERSITY LIBRARY
BIBLIOTHÈQUE NATIONALE ET UNIVERSITAIRE

Številka — No.: 014-72/3-88

Datum — Date: 21.3.1988

Vaš znak — Ref.:

Z A P I S N I K

2. seje Strokovnega sveta za knjižničarstvo SR Slovenije, ki je bila 17.3.1988 ob 9.30 v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani.

PRISOTNI ČLANI:

M. Ambrožič, V. Praznik, dr. D.Krnel-Umek, D. Rome, R. Tomše, I. Zrimšek, D. Zajc, S. Čehovin, L. Čehovin, T. Martelanc, B. Filo

Drugi prisotni:

M. Sepe, M.Nedovič, N. Majcen-Čučnik (namesto S.Pejanovič), I. Pintarič, I. Marinko

Opravičili so se: B. Premrl

Ostali odsotni: D. Rupel, M. Hanžek

DNEVNI RED:

1. Pregled zapisnika 1. seje
2. Verifikacija programa dela za leto 1988
3. Verifikacija stališč, oblikovanih na sestanku s predsedniki SIS
4. Poročilo o pridobivanju pogojev za matičnost
5. Razno

AD 1

Po ugotovitvi, da so vsi sklepi 1. seje Strokovnega sveta za knjižničarstvo izvršeni, je bil sprejet:

1. SKLEP: Zapisnik 1. seje je soglasno sprejet.

AD 2

Na predloženi program dela za leto 1988 so imeli pripombe redakcijskega značaja tov. Nada Čučnič-Majcen, Varja Praznik in Breda Filo, zato je bil sprejet:

2. SKLEP: Strokovni svet za knjižničarstvo pooblasti tov. Filovo in Praznikovo, da vneseta redakcijske spremembe v program do 1. aprila, nato pa besedilo dokončno oblikujeta v sodelovanju s tov. Stanetom Čehovinom in Ireno Marinko.
3. SKLEP: Pravna služba Narodne in univerzitetne knjižnice v sodelovanju s pravniki strokovnih služb Izobraževalne skupnosti Slovenije, Raziskovalne skupnosti Slovenije in Kulturne skupnosti Slovenije pregleda stari poslovnik za delo Strokovnega sveta za knjižničarstvo in pripravi novi osnutek do naslednje seje.

AD 3

Tov. Stane Čehovin je prisotne na kratko seznanil z vsebino sestanka predsednikov vseh treh samoupravnih interesnih skupnosti in povedal, da tov. Frlec še ni imel časa za razgovor. Tov. Čehovin je tudi opozoril na dogovorjena bistvena stališča, med katerimi je predvsem pomemben enoten knjižnično informacijski sistem.

Tov. Nada Čučnik-Majcen je povedala, da Centralna tehnična knjižnica v tem trenutku razvija interni poslovno informacijski sistem, da določene stvari še niso stekle, vendar ni razloga, da Centralna tehnična knjižnica ne bi delovala kot je bilo domenjeno na sestanku in aktivu knjižničarjev komunistov.

Nato je bil sprejet:

4. SKLEP: Strokovni svet za knjižničarstvo soglasno verificira stališča, oblikovana v zapisniku sestanka s predsedniki skupščin Izobraževalne skupnosti Slovenije, Raziskovalne skupnosti Slovenije in Kulturne skupnosti Slovenije.

AD 4

Tov. Marinkova je poročala o pridobivanju pogojev za matičnost, nakar so bili sprejeti naslednji sklepi:

5. SKLEP: Ker vse ljubljanske občine še niso odgovorile na dopis Strokovnega sveta za knjižničarstvo, se s predlogi za matičnost ljubljanskih občin počaka do naslednje seje.
6. SKLEP: Strokovni svet za knjižničarstvo predlaga pogojno do leta 1990 za matične splošnoizobraževalne knjižnice: NOVA GORICA, VELENJE, METLIKA, BREŽICE, RADOVLJICA, SLOVENSKA BISTRICA.
7. SKLEP: Ker je dejansko stanje splošnoizobraževalnih knjižnic v Radljah, Dravogradu in Sevnici zelo slabo (zlasti glede kadrov in prostorov), Strokovni svet za knjižničarstvo ugotavlja, da navedene knjižnice ne izpolnjujejo minimalnih zahtev za matične knjižnice. Občinskim izvršnim svetom in občinskim Kulturnim skupnostim predlaga, naj podrobneje razčlenijo (časovno), kako bodo zagotovile zahtevane pogoje. Sedanjih obrazložitvev Strokovni svet za knjižničarstvo ne more sprejeti.
8. SKLEP: Strokovni svet za knjižničarstvo pošlje izvršnim svetom in kulturnim skupnostim občin, ki na dopis o pogojih za matične knjižnice niso odgovorile, predlog, katero primerno razvito knjižnico iz sosednje občine, naj imenujejo za opravljanje funkcije matične knjižnice v njihovi občini.

AD 5

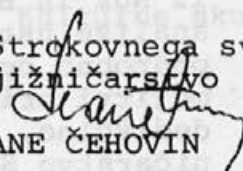
- a) Temeljno informacijo o problematiki o varovanju naravne in kulturne dediščine sta podala dr. Krnel-Umekova in tov. Ivo Pintarič, nato pa je Strokovni svet za knjižničarstvo sprejel
9. SKLEP: Strokovni svet za knjižničarstvo oblikuje delovno skupino v sestavi: I. Pintarič (vodja), Miha Glavan iz NUK in Bernard Rajh iz UKM, ki do 1. maja na osnovi analize ustreznih zakonov in poznavanja tematike sploh podrobno opredeli problematiko in izdela predlog o razmejitvi pristojnosti o varovanju naravne in kulturne dediščine, ki ga predloži Strokovnemu svetu za knjižničarstvo SR Slovenije. Le-ta ga obravnava na seji in posreduje Republiškememu komiteju za kulturo.

Tov. Tomo Martelanc Republiški komite za kulturo opozori na to in ga prosi, da razmisli, kako bi navedeni program izvršili.

- b) Tov. Ivo Zrimšek je obrazložil vlogo aktiva knjižničarjev OŠ občine Kranj. Člani so bili mnenja, da bi lahko vlogo podprli, vendar je položaj šolskih knjižničarjev odvisen od vloge, ki si jo izборijo v učiteljskem zboru, pa tudi od obstoječih normativov. Ne glede na to pa je problem resen in najbrž precej splošen.

10. SKLEP: Strokovni svet za knjižničarstvo predlaga sekciji ZBDS za šolske knjižnice, da pripravijo za Strokovni svet za knjižničarstvo SR Slovenije do naslednje seje ažurirano gradivo o standardih. Strokovni svet za knjižničarstvo bo o gradivu razpravljал in oblikovane normative in standarde poslal v postopek ustreznim samoupravnim interesnim skupnostim.
- c) Predsednik Strokovnega sveta za knjižničarstvo je obvestil, da je pred kratkim prejel še dopis iz Centralne tehnične knjižnice. Dopis se dotika matične službe in delitve sredstev za to. Predsednik je predlagal, da se Strokovni svet za knjižničarstvo s problematiko ukvarja na naslednji seji, če bo potrebno, saj je ta dopis dobil tudi ravnatelj NUK.
- d) Tov. B. Filova je opozorila, da Univerzitetna knjižnica Maribor zaradi nelikvidnosti bank nima kuponov za medbibliotečno izposajo, kar močno otežuje poslovanje. Sprejet je bil
11. SKLEP: Tov. Filova čimprej poda pismeno informacijo, tov. Čehovin pa bo na problem opozoril tudi Vladimirja Kavčiča in dr. Frleca.

Seja je bila zaključena ob 12.30 uri.

Predsednik Strokovnega sveta za
knjižničarstvo

STANE ČEHOVIN

	din
BAJEC, J.: Slovenski časniki in časopisi 1937-1945. Ljubljana 1973	15.000.-
GLASBENI rokopisi in tiski na Slovenskem od leta 1800. Katalog. V Ljubljani 1967	6.000.-
GRAFIČNI list: Naslovnica Dalmatinove biblije. Apokalipsa	20.000.-
ISBD (M) Mednarodni standardi bibliografski opis zaključenih publikacij. Predelana prva izdaja. Ljubljana 1981.	5.500.-
ISBD (S) Mednarodni standardi bibliografski opis tekočih publikacij. Prva standardna izdaja. Ljubljana 1981.	5.500.-
ISBD (NBM)	5.500.-
ISBD (CM)	5.500.-
ISBD (PM)	5.500.-
ISBD (A)	5.500.-
JUGOSLOVANSKO posvetovanje o uporabi računalnika v knjižnicah. Ljubljana, 9. - 11. november 1981. Ljubljana 1982.	3.000.-
KATALOG rokopisov Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani	
1., 2., 3., 4. snopič	6.000.-
5., 6., 7. snopič	8.000.-
LEPAK Zakladi NUK	1.500.-
LEPAK 16. stoletje burno obdobje slovenske prebuje	1.500.-
NOVOSTI UDK s področja družbenih ved	1.000.-
OBVESTILA republiške matične službe	3.600.-
	letnik
	številka
OSNOVE knjižničarstva. Ljubljana 1987	6.500.-
PLENIČAR, B.: Slovenska bibliotekarska bibliografija	5.000.-
POSTER (Stari zemljevid sveta iz leta 1649)	2.000.-
PROSTORSKO oblikovanje splošnoizobraževalnih knjižnic. Ljubljana 1984	3.500.-
RAZGLEDNICA J.D. Florjančiča	500.-
RAZGLEDNICA komplet (12 kom)	6.000.-
RAZGLEDNICA posamezna	500.-
RAZGLEDNICE starih zemljevidov 5 različnih	500.-
RAZVID knjižnic SR Slovenije. Ljubljana 1987	7.500.-
SAMOUPRAVNI društveno-ekonomski statusni položaj nacionalnih univerzitetnih biblioteka u procesu stabilizacije. Ljubljana 1984.	3.000.-
SLOVENSKA bibliografija za leto: 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965.	7.000.-
1966, 1967, 1968.	9.000.-
1969, 1970.	11.000.-
1971	12.000.-
1972, 1973, 1974.	13.000.-
1975, 1976	13.800.-
1977/I	11.000.-
1977/II	7.500.-
1978-1979 Serijske publikacije	6.000.-
1980-81 Serijske publikacije	9.900.-
STANDARDI za javne knjižnice. Ljubljana 1975	2.000.-
ŠOLSKA knjižnica-medioteka v srednjem usmerjenem izobraževanju, Ljubljana 1986.	2.500.-
VODIČ kroz narodne biblioteke Jugoslavije, Beograd 1979	3.000.-
VOBOVNIK AVSENAK, M: Slovenci v svetu, Ljubljana 1986	5.000.-
ZAJEDNICA jugoslovanskih nacionalnih biblioteka / št. 1,2,3 /	3.000.-
ZAKLADI Narodne in univerzitetne knjižnice, Ljubljana, 1982	5.000.-
ZBORNIK Narodne in univerzitetne knjižnice I. in II.del Ljubljana, 1974, 1978	4.000.-
III. del, Ljubljana.	6.500.-
SIGNALNE informacije iz bibliotekarske periodike, Ljubljana, 1986.	1.500.-

Izdala, založila in razmnožila Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana, Turjaška 1.

Uredila Miša Sepe. Odgovarja Tomo Martelanc. Naklada 300 izvodov. Cena 2.000.- din.

YU ISSN 0350-3577